

**DE INVLOED VAN DE
OLYMPISCHE SPELEN
VAN 1928 IN
AMSTERDAM OP DE
SPORTJOURNALISTIEK**

MIRJAM STREEFKERK

5612047

**MASTER JOURNALISTIEK & MEDIA
SCRIPTIEBEGELEIDER: MIRJAM PRENGER
TWEDE LEZER: PETER VASTERMAN**

Inhoudsopgave

1 INLEIDING	3
§ 1.1 ONDERZOEKSVRAAG.....	3
§ 1.2 OPERATIONALISERING VAN DE HOOFDVRAAG	3
§ 1.3 DEFINIËRING VAN DE HOOFDVRAAG.....	5
§ 1.4 VOORUITBLIK	7
2 SPORTIEVE EN JOURNALISTIEKE CONTEXT.....	9
§ 2.1 SPORT IN NEDERLAND 1900-1930	9
§ 2.2 JOURNALISTIEK TOT 1928	10
§ 2.3 ONTWIKKELING SPORTJOURNALISTIEK TOT 1928.....	11
§ 2.3 DE OLYMPISCHE SPELEN VAN 1928	13
§ 2.3.1 <i>Organisatie</i>	13
§ 2.3.2 <i>De pers</i>	14
§ 2.3.3 <i>Prestaties</i>	15
3 HET VOLK	17
§ 3.1 HET VOLK IN HET JOURNALISTIEKE LANDSCHAP TOT 1930	17
§ 3.2 DE OLYMPISCHE SPELEN IN HET VOLK.....	18
§ 3.3 SPORT IN <i>HET VOLK</i>	18
§ 3.3.1 <i>Sporten</i>	19
§ 3.3.2 <i>Genres</i>	20
§ 3.3.3 <i>Bron</i>	21
§ 3.3.4 <i>Rolopvatting</i>	22
4 DE TIJD	23
§ 4.1 <i>DE TIJD</i> IN HET JOURNALISTIEKE LANDSCHAP TOT 1930	23
§ 4.2. DE OLYMPISCHE SPELEN IN <i>DE TIJD</i>	23
§ 4.3 SPORT IN <i>DE TIJD</i>	24
§ 4.3.1 <i>Sporten</i>	25
§ 4.3.2 <i>Genres</i>	25
§ 4.3.3 <i>Bron</i>	26
§ 4.3.4 <i>Rolopvatting</i>	26
5 DE TELEGRAAF.....	27
§ 5.1 <i>DE TELEGRAAF</i> IN HET JOURNALISTIEKE LANDSCHAP TOT 1930	27
§ 5.2 DE OLYMPISCHE SPELEN IN <i>DE TELEGRAAF</i>	28
§ 5.3 SPORT IN <i>DE TELEGRAAF</i>	28
§ 5.3.1 <i>Sporten</i>	29
§ 5.3.2 <i>Genres</i>	29
§ 5.3.3 <i>Bron</i>	31
§ 5.3.4 <i>Rolopvatting</i>	31
6 DE NIEUWE ROTTERDAMSCHER COURANT.....	33
§ 6.1 DE <i>NRC</i> IN HET JOURNALISTIEKE LANDSCHAP TOT 1930	33
§ 6.2 DE OLYMPISCHE SPELEN IN DE <i>NRC</i>	33
§ 6.3 SPORT IN DE <i>NRC</i>	34
§ 6.3.1 <i>Sporten</i>	34
§ 6.3.2 <i>Genres</i>	35
§ 6.3.3 <i>Bron</i>	37
§ 6.3.4 <i>Rolopvatting</i>	37
7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	39
§ 7.1. CONCLUSIE	39
§ 7.2 AANBEVELINGEN	41
LITERATUURLIJST	43

1 INLEIDING

'Och schei toch eens uit met dat gezanik in de krant over elf van die vieze jongens, die achter een vuilen bal aanloopen.'¹

Eind negentiende eeuw waren er wat voorzichtige aanzetten tot sportjournalistiek in de Nederlandse dagbladen. Kranten publiceerden af en toe een wedstrijdverslag, geschreven door journalisten die zich normaal met politiek of verslaggeverij bezighielden en zelf ook fanatiek sporter waren. In 1902 stelde *de Telegraaf* als eerste krant een redacteur aan die zich volledig met sport mocht bezighouden. In 1909 volgden het *Algemeen Handelsblad* en de *NRC*.²

§ 1.1 Onderzoeksvraag

In 1928 werden de Olympische Spelen in Amsterdam gehouden, een evenement waar de media uiteraard niet omheen konden. Er was meer ruimte voor sport dan ooit en zelfs de voorpagina werd regelmatig bezet met sportberichten. Het is goed mogelijk dat de Spelen, evenals de Eerste Wereldoorlog de reguliere journalistiek³, de ontwikkeling en professionalisering van de sportjournalistiek in een stroomversnelling hebben gebracht.

Hoewel de feestelijke Spelen en de treurige Eerste Wereldoorlog nauwelijks met elkaar te vergelijken zijn, hebben ze twee overeenkomsten: ze genereren veel nieuws en zijn bereikbaar voor Nederlandse journalisten. Kranten stuurden tijdens de oorlog verslaggevers naar de slagvelden of dorpen in België die getroffen waren door de oorlog. De journalisten kwamen terug met mooie reportages en verslagen. Kranten wilden zich hiermee onderscheiden en deden dat ook door nieuws over de oorlog op de voorpagina te publiceren.

De Spelen waren nog dichterbij huis, waardoor ook hier elke krant wel een of meerdere verslaggevers op pad kon sturen. Bij de Spelen in Los Angeles vier jaar later bijvoorbeeld, was er veel minder (veelzijdige) informatie beschikbaar. Een sportjournalist schrijft daarover in een gedenkboek over 25 jaar Nederlands Olympisch Comité: 'Een persbureau zorgde voor de uitslagen en Jhr. Jan Feith, uitgezonden door eenige vooraanstaande dagbladen, heeft lezenswaardige brieven over de Spelen geschreven, die vooral een charmant "author du match" niet misten.'⁴

Het zou dus best mogelijk kunnen zijn dat de Olympische Spelen van 1928 de sportjournalistiek hebben beïnvloed. Vandaar de volgende onderzoeksvraag voor deze scriptie:

Welke invloed hebben de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam gehad op de ontwikkeling van de sportjournalistiek in Nederlandse dagbladen?

§ 1.2 Operationalisering van de hoofdvraag

Om een antwoord op de hoofdvraag te vinden dient in de eerste plaats een journalistieke en sportieve context geschetst te worden aan de hand van literatuur. Hoe ontwikkelde de reguliere dagbladjournalistiek zich in het

¹ Nijland, G.J., 'Het handelsblad en de sport', *Een eeuw journalistiek, 1828 – 5 januari 1928* (Amsterdam 1928)

² Stokvis, R., 'Een genre in beweging. De ongemakkelijke verhouding tussen sport en journalistiek', in Bardoel, J., Wijfjes, H.B.M., Vree, F. van en Vos, Ch. (red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (Amsterdam 2002), 190-207, aldaar 193-195

³ Zie hoofdstuk 2....

⁴ Meerum Terwogt, H.A., 'Het Nederlandsch Olympisch Comité en de Pers', in Nederlands Olympisch Comité, 1912-1937, 277-283, aldaar 281

interbellum, waardoor kwam dat? Welke plaats hadden de te onderzoeken kranten in het perslandschap? Wat was hun identiteit, hun oplage, het verspreidgebied?

Ook de rol van sport in de samenleving rond de Spelen van 1928 komt in het tweede hoofdstuk aan de orde. Wat was de rol van sport in Nederland in de jaren twintig? Wie waren er verantwoordelijk voor de organisatie van sport? Wat was de rol van de politiek/overheid in de sport? De veranderende rol van sport in de maatschappij zal mede bepalen of kranten meer of minder aandacht aan het onderwerp besteedden.

Het derde tot en met het zesde hoofdstuk vormen het daadwerkelijke onderzoek. De kranten die onderzocht zullen worden zijn respectievelijk: de socialistische krant *het Volk*, de katholieke krant *de Tijd*, de neutrale *de Telegraaf* en de liberale *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Elk van de kranten is (een van) de grootste krant(en) van de stroming die hij vertegenwoordigt. Voorafgaand aan elke analyse zal kort de ontwikkeling van de krant tot 1930 worden beschreven.

De Standaard, de grootste protestante krant tijdens de onderzoeksperiode, wordt in dit onderzoek niet meegenomen, omdat deze simpelweg geen of nauwelijks aandacht aan sport besteedde. In oktober 1927 schrijft deze krant in een commentaar:

'En straks, in 1928, wordt in ons land het Olympisch festijn gehouden. Dan komen hier de sportsmen uit alle deelen der wereld. (...) Gezamenlijk vieren ze feesten. Het feest ter eere van den mensch en van de menschelijke kracht.

'Dan viert de "neutrale" gymnastiek- en sportwereld hoogtij, maar aan den Schepper van het menschelijk lichaam, wordt niet gedacht.'

De vier kranten worden op drie momenten onderzocht: 17 – 31 oktober 1927, 28 juli 1928 – 12 augustus 1928, 17 – 31 oktober 1928. Het eerste en derde meetmoment liggen precies een jaar uit elkaar, omdat de mate van beschikbaar sportnieuws dan ongeveer hetzelfde zal zijn. De meeste competities zijn in oktober aan de gang en er is geen sprake van zomer- of winterstop. Het zijn momenten die vlakbij de Spelen liggen, omdat dan met aannemelijker is of het daadwerkelijk de Spelen zijn die de sportjournalistiek beïnvloed hebben, dan wanneer het derde meetmoment een jaar of meer na de Spelen zou liggen. De nadruk in de analyse ligt op het eerste en laatste meetmoment. De sportberichtgeving tijdens de Spelen wordt slechts geschetst. Er wordt kort bekeken of er al een verandering zichtbaar in vergelijking met oktober 1927.

De kanttekening die bij deze analyse gemaakt moet worden, is dat een eventuele opgemerkte verandering nooit absoluut kan zijn. De nieuwsvoorziening qua sport is nooit hetzelfde: het kan zijn er dat er in het ene jaar meer gebeurt op sportgebied dan in het andere jaar. Gezien de beperkte omvang van dit onderzoek, zullen een aantal zaken die ook kunnen helpen bij het vinden van een antwoord op de hoofdvraag te vinden achterwege blijven. Bijvoorbeeld het archief van een krant, met daarin notulen van redactievergaderingen: dat kan iets zeggen over welke discussies er op de krant plaats hadden over sport in de krant voor en na de Spelen.

Of de Olympische Spelen van invloed zijn geweest op die mogelijke ontwikkeling, of dat er andere oorzaken aan de verandering ten grondslag lagen, zal niet altijd met zekerheid te zeggen zijn. Het onderzoek naar de zowel sportieve als journalistieke context rondom 1928, zal daarbij ook veel kunnen duiden.

§ 1.3 Definiëring van de hoofdvraag

In de kranten wordt gekeken naar de sportberichten. Alle vier de te onderzoeken kranten hebben boven de sportberichten het kopje 'sport' staan, die berichten worden onderzocht. Automobielisme en luchtvaart vielen toen ook nog onder sport. Ook die berichten worden dus onderzocht.

Er wordt met name gekeken naar verschillen tussen het eerste en laatste meetmoment. Als er verschillen zijn, duidt dat op een verdere ontwikkeling of professionalisering van de sportjournalistiek.

Wat kunnen mogelijke veranderingen in de sportjournalistiek zijn die duiden op een ontwikkeling of professionalisering? Professionaliseren is volgens de Van Dale 'tot beroep van maken.' Die omschrijving volgend zou de sportjournalistiek aan het begin van de twintigste eeuw al geprofessionaliseerd zijn, omdat enkele kranten toen voor het eerst een sportjournalist aanstelden.

Een andere omschrijving wordt door mediapsycholoog Jaap van Ginneken geciteerd in zijn boek *De schepping van de wereld in het nieuws*: 'Professionalisering is de poging van een beroepsgroepering de maatschappelijke betekenis van het eigen beroep in overeenstemming met de eigen voorstelling ervan aanvaard te krijgen; men tracht daartoe niet alleen de beroepsactiviteiten verder uit te bouwen en vorm te geven, men streeft ook legitimering ervan na (Schutte, geciteerd door Van der Krogt).'⁵

Van Ginneken noemt daarna elementen die duiden op professionalisering, die ook door andere literatuur worden genoemd: opleiding, organisatie, een registratiesysteem, een gezamenlijke ethiek en een gedeelde visie die aanvaard wordt door de gemeenschap.⁶

Hoogleraar journalistiek aan de Universiteit van Leiden Mark Deuze specificeert in zijn boek *Wat is journalistiek?* de professionalisering van de journalistiek als het voortdurend uitkristalliseren en zelforganiseren van min of meer consensuele waarden en normen, beroepsopvattingen, werkwijzen en vooral van een gevoel van gewichtigheid onder journalisten in Nederland.⁷

Veel van de professionaliseringskenmerken zijn niet direct uit de kranten te destilleren. Opleiding van journalisten is iets van de laatste decennia.⁸ Of er speciaal voor sportjournalisten cursussen waren of kwamen in de te behandelen periode, kan eventueel aangetoond worden met literatuur.

Dat geldt ook voor de mate van organisatie van sportjournalisten. Hebben beroepsorganisaties afdelingen voor sportjournalisten en sinds wanneer? Is er inderdaad een 'streven de beroepsgroep te versterken en meer maatschappelijk aanzien te geven?'⁹

De sportperskaart kan dan gezien worden als registratiesysteem, maar ook daar valt nog wel wat op af te dingen, blijkens dit citaat van oud-sportjournalist en voorzitter van de Nederlandse Journalistenkring Doe Hans, uit 1929 in een gedenkboek van de voetbalbond. 'Het beroep journalist, let wel het *beroep* journalist, duidt een economische functie aan. (...) evenmin mag men een onderwijzer of een handelsreiziger, die eenmaal in de week een verslagje voor een sportblad schrijven, als journalist aanduiden (en dat doet men wel). Er is in ons lieve vaderland een uitgebreid geliefhebber in sport-"journalistiek", en men moet de uitgestreken gezichten zien, waarmee dichte drommen jongelieden, die

⁵ Ginneken, J. van, *De schepping van de wereld in het nieuws, de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan den Rijn 2002), 76

⁶ Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 77-78

⁷ Deuze, M., *Wat is journalistiek* (Amsterdam 2004), 74

⁸ Vree, F. van, 'Beroep: journalist, beeldvorming en professionalisering', Bardoel, J., Wijffjes, H.B.M., Vree, F. van en Vos, Ch. (red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (Amsterdam 2002), 154-167, aldaar 162-163

⁹ Vree, 'Beroep: journalist', 162

met de pers feitelijk niets te maken hebben (...) zich aanmelden bij den ingang onzer sportvelden, een "perskaart" toonen en beleefd worden binnen gelaten.¹⁰

Of het inderdaad de beroeps-sportjournalist is die de stukken heeft geschreven of een betaalde medewerker, is ook niet altijd uit het krantenverhaal te destilleren. Is er überhaupt wel een aparte sportredactie? En zo ja, hoeveel medewerkers heeft die? Wie zijn de verslaggevers die bij de wedstrijden van A.G.O.V.V langs de lijn staan: inderdaad de onderwijzer of handelsreiziger die eens in de week een stukje schrijven en zichzelf dus geen sportjournalist mogen noemen volgens NJK-voorzitter Hans

Hier en daar wordt er wel een bron genoemd, maar dat is in de categorie: 'men meldt ons', 'een medewerker meldt ons' of 'onze correspondent in Berlijn meldt ons'. Vaker staat er echter niets, waardoor van het merendeel van de teksten de oorsprong onduidelijk zal blijven.

De redactionele autonomie van de sportjournalist is ten slotte ook een maatstaf voor professionalisering. De vrijheid van de journalist op een redactie neemt toe met de groei en specialisatie ervan.¹¹ Ook dit zal niet gemakkelijk af te lezen zijn aan de primaire bronnen, maar moet met behulp van literatuur worden bepaald.

Welke mogelijke veranderingen in de sportjournalistiek kunnen er dan wel uit de te onderzoeken kranten worden gehaald?

De omvang van de sportberichtgeving is het makkelijkst te onderzoeken. Hoeveel aandacht werd er voor en hoeveel werd er na de Spelen aan sportjournalistiek besteed? Aan de ene kant: hoe meer belang er aan het onderwerp wordt gehecht, hoe meer ruimte er is voor sportverslaggeving. Meer ruimte voor sportjournalistiek kan zorgen voor meer reflectie op de sportberichtgeving en tot meer specialisatie¹² op de redacties en beter ingevoerde bronnen van de redacteuren. Aan de andere kant kan afnemende aandacht voor sport ook duiden op een ontwikkeling: misschien neemt het aantal berichten wel af, maar de gemiddelde lengte toe. Er staan bijvoorbeeld meer lange interviews en achtergrondverhalen in de krant en minder korte nieuwsberichten. Of misschien duidt de afnemende aandacht wel op strengere selectiecriteria: niet simpelweg elk sportnieuwtje dat op de redactie binnenkwam, kreeg nog ruimte in de krant.

De plaats in de krant van de sportberichten, zegt ook iets over het belang dat de krant eraan hecht. Staat er sporadisch belangrijk sportnieuws op de voorpagina, of is de berichtgeving over dat onderwerp voorbehouden aan de achterste pagina's in de krant?

Ook in het gebruik van beeld kan een ontwikkeling te zien zijn.¹³ Aan het begin van de jaren twintig in de vorige eeuw is beeldgebruik in opkomst. De meeste kranten hadden vanaf de jaren twintig een aparte fotopagina. Maar foto's en ander beeld in de reguliere krantenkolommen was bij sommige kranten lange tijd *not done*. Beeld werd gezien als vermaak en was dus niet noodzakelijk.¹⁴ Gebruiken de kranten op de verschillende meetmomenten beeld ter ondersteuning van de sportverhalen?

Meer variatie in genres kan ook duiden op professionalisering. De eerste berichten over sport zijn met wedstrijdgerelateerde verhalen: uitslagen, selectienieuws, voorbeschouwingen en verslagen. Interviews of achtergronden werden nauwelijks gepubliceerd.

Verschillen in stijl en opbouw tussen het eerste en laatste meetmoment kunnen ook professionalisering aantonen. Staat het nieuws aan het begin van een

¹⁰ Hans, D., 'Sportjournalistiek', in *Het N.V.B.-boek, gedenkboek bij het 40-jarig bestaan van den Nederlandschen voetbalbond*, 223-228, aldaar 223-224

¹¹ Ibidem, 162

¹² Ibidem, 162

¹³ Ibidem, 161

¹⁴ Wijfjes, *Journalistiek in Nederland*, 165

bericht? Is er een intro, een uitnodigende kop, zijn er tussenkopjes?¹⁵

Ook zal er gelet worden op welke sporten de krantenkolommen vullen en of er ruimte is voor internationale sport. Een verschuiving hierin kan aangeven dat er op de redactie duidelijkere selectiecriteria worden gehanteerd.

Of er onder sportjournalisten in de jaren twintig van de twintigste eeuw sprake is van 'min of meer consensuele waarden en normen en werkwijzen' kan blijken uit overeenkomstige rolopvattingen die journalisten hebben. Naast dat een gezamenlijke rolopvatting kan blijken uit bijvoorbeeld een afdeling voor sportjournalisten bij de NJK, kan de rolopvatting van de sportjournalist ook voor een deel uit de krantenberichten gehaald worden.

Deuze omschrijft de kerntaken van de hedendaagse journalist als volgt: 'het laatste nieuws kritisch en zo waarheidsgetrouw mogelijk volgen, voorzien van achtergronden en analyse, en publiceren op een manier die nuttig en toegankelijk is voor een zo'n breed mogelijk publiek.' Of die kerntaken in de jaren twintig ook al golden, is de vraag.

Deuze noemt daarnaast zes rolopvattingen die hedendaagse journalisten in meer en mindere mate hebben: Het bieden van analyse, interpretatie en/of opinie; nieuws en informatie snel en/of objectief verschaffen; het kritisch volgen van misstanden, overheid en bedrijven; opkomen voor bepaalde groepen en/of sociaal zwakkeren; publiek (intellectueel, cultureel, politiek) opvoeden en/of helpen; bieden van vermaak, ontspanning en/of entertainment.¹⁶

De door Deuze genoemde kerntaken en rolopvattingen dienen als houvast. Uiteraard kunnen de hedendaagse journalistieke normen niet zonder meer worden toegepast op een periode waarin wellicht hele andere normen of taakopvattingen golden. De taakopvatting van de journalist in die tijd staat dan ook in dit onderzoek niet los van de ontwikkeling van sport, journalistiek en sportjournalistiek rond 1928.

Sportsocioloog Ruud Stokvis schrijft in zijn verhaal voor *Journalistieke cultuur in Nederland* dat voor de sportjournalistiek dienstbaarheid aan de zuil nauwelijks speelde, maar dat er aan het begin van de twintigste eeuw wel sprake was van een vrij kritiekloze houding ten opzichte van bestuurlijke sportorganisaties als het Olympisch Comité of sportbonden.¹⁷ Dit kan duiden op een gezamenlijke ethiek, maar een meer kritische of objectieve houding ten aanzien van de (sportieve) autoriteiten duidt ook op professionalisering volgens de huidige journalistieke mores. Wordt er hoor en wederhoor toegepast of kunnen enkel de sportbestuurders hun zegje doen?¹⁸

Uit het soort berichten, of uit commentaren in de krant kan worden gehaald wat de sportjournalist toen belangrijk vond. Speelt hij überhaupt wel een rol in het verhaal, is er een mening te destilleren uit de stukken die hij schrijft, of is hij enkel het doorgeefluik van de selectiewijziging van het Nederlands elftal, of de bringer van het nieuws dat de vergadering van de dambond is uitgesteld?

Of de rolopvatting gemeenschappelijk is, met andere woorden: door de sportjournalisten van de vier kranten gedeeld wordt, kan ook worden bepaald. Daarnaast kunnen beschouwingen uit die tijd over sportjournalistiek daar ook nog iets over zeggen.¹⁹

§ 1.4 Vooruitblik

Wellicht dat er straks in geen van de kranten een verschil wordt geconstateerd tussen de sportverslaggeving in 1927 en die 1928. Is het onderzoek dan voor

¹⁵ Vree, 'Beroep: journalist', 161

¹⁶ Deuze, *Wat is journalistiek*, 159

¹⁷ Stokvis, 'Een genre in beweging', 195-196

¹⁸ Arlman, H., *Een journalistieke canon, bouwstenen voor onafhankelijke journalistiek* (Amsterdam 2005), 12-13

¹⁹ Zie hoofdstuk 2

niets geweest? Nee, want uit het onderzoek zal in elk geval naar voren komen wat de stand van de sportjournalistiek was eind jaren twintig. Naar de geschiedenis en de ontwikkeling van de sportjournalistiek in Nederland is nog nauwelijks onderzoek gedaan, dus elke aanvulling daarop is welkom.

In het tweede hoofdstuk wordt de historische journalistieke en sportieve context geschetst. Daarna start het daadwerkelijke bronnenonderzoek, waarin met name de vergelijking tussen het eerst en derde meetmoment van belang is. Van elke krant wordt de plaats in het journalistieke landschap geschetst en kort hoe de Olympische Spelen van 1928 aan bod kwamen in de krant. Daarna worden de twee meetmomenten geanalyseerd: eerst wordt de opmaak bekeken en het gebruik van koppen, daarna welke sporten aan bod komen, welke genres en ten slotte wordt de rolopvatting van de journalist bekeken. Verschillen tussen beide meetmomenten kunnen erop duiden dat de Olympische Spelen van 1928 invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de sportjournalistiek. In de conclusie ten slotte, worden de resultaten van het onderzoek samengevat en geduid, gevolgd door aanbevelingen voor verder onderzoek.

2 SPORTIEVE EN JOURNALISTIEKE CONTEXT

In dit hoofdstuk wordt de sportieve en journalistieke ontwikkelingen tot 1928 geschetst.

§ 2.1 Sport in Nederland 1900-1930

Bijna de helft van de Nederlandse bevolking doet anno 2007 aan sport, in georganiseerd of ongeorganiseerd verband. Dat was aan het begin van de twintigste eeuw wel anders. Rond 1900 was nog geen procent van de Nederlandse bevolking aangesloten bij een sportvereniging.²⁰

Voor tennis, hockey en atletiek, Engelse sporten die later veel terrein zouden winnen, waren elk minder dan twintig verenigingen. Voetbal stak daar met 80 verenigingen bovenuit, maar won het niet van Oudhollandse volkssporten als schaatsen en kegelen die met respectievelijk 440 en 694 verenigingen het populairst waren.

De Engelse sporten werden in eerste instantie met name door de Nederlandse elite georganiseerd en beoefend. Alleen voetbal ontwikkelde zich snel tot volkssport, als gevolg van de veranderende verhouding tussen de klassen en de modernisering van de Nederlandse samenleving. De wettelijke invoering van de achturige werkdag en een vrije zondag voor arbeiders in 1919 droegen ook bij aan de populariteit van sport. In verstedelijkt gebied, aangesloten op het spoorwegennet verspreidde voetbal zich sneller dan op het platteland.²¹

In Nederland ontwikkelde zich een voetbalcultuur. Ajax en Feyenoord werden in het interbellum de populairste clubs. De discussie over profvoetballers laaide al in 1918 op, maar pas in 1937 vertrok de eerste Nederlander, Bep Bakhuys naar het buitenland om daar met voetbal zijn brood te verdienen.²²

De populariteit van voetbal kreeg niet de goedkeuring van iedereen. Volgens veel christenen was het te fysiek en uiteraard was op zondag voetballen uit den boze. Korfbal werd ontwikkeld aan het begin van de twintigste eeuw, wat door de gemengdheid ervan en het verbod op fysiek contact goed op scholen te beoefenen was. Ook het uit Duitsland over komen waaien gymnastiek won terrein.

De socialistische en confessionele zuil benadrukten de vormende waarde van sport. Ze richtten organisaties op waarin de van oudsher elitaire sporten buiten beschouwing werden gelaten. Voetbal, korfbal, zwemmen en met name gymnastiek kregen de nadruk en beoefening ervan was gericht op een veelzijdige lichaamsontwikkeling.²³

Hockey maakte een enorme groei door in deze periode. Het werd bij de elite als een goed alternatief gezien voor het almaar groeiende en steeds volkser wordende voetbal.²⁴ En vooral in deze sport was de deelname van vrouwen relatief groot en groeiende. Met name vrouwen uit de hogere klassen hielden zich met (elite)sporten bezig.

De invloed van de aan een zuil gelieerde sportkoepels is altijd beperkt gebleven. De algemene sportbonden hadden de meeste leden en het waren juist die bonden die zich door het binnenhalen van de Olympische Spelen van 1928 meer op wedstrijdsport gingen richten.

²⁰ Bottenburg, M. van, 'Verbreiding en onderscheiding', *In het spoor van de sport* (Haarlem 2000), 221-246, aldaar 221

²¹ Bottenburg, 'Verbreiding en onderscheiding', 227

²² Ibidem, 231

²³ Ibidem, 233

²⁴ Bottenburg, 'Verbreiding en onderscheiding', 236

De ontwikkeling van de sportwereld en de journalistiek erover is na de Spelen in Amsterdam heel snel gegaan. Sportsocioloog Stokvis beschrijft de ontwikkeling als volgt: 'Gedurende de twintigste eeuw heeft zich binnen de sportwereld een overgang voltrokken van de nadruk op sport als een activiteit van en voor de beoefenaars, naar sport als een activiteit ten behoeve van het publiek, zowel het livepubliek als het mediapubliek.'²⁵

In die fase is de sportjournalistiek rond de Spelen van 1928 nog lang niet. Wel is er dan in de media al veel ruimte voor sport.

§ 2.2 Journalistiek tot 1928

Zoals bekend had de afschaffing van het Dagbladzegel in 1869 geleid tot een enorme groei van het aantal kranten en hun oplage. Rond de eeuwwisseling verschenen er meer dan 73 dagbladen, tegenover 13 in 1870.²⁶ Amsterdam werd het centrum van de Nederlandse journalistiek. Vrijwel alle grote kranten werden daar geproduceerd. Ook het aantal journalisten groeide: van 67 in 1950 naar 405 in 1899, naar 879 in 1920.

Op de nog kleine redacties ontstond specialisatie; aan het begin van de twintigste eeuw hadden de meeste kranten wel een parlementaire journalist en een stadsverslaggever, sommige hadden een kunstspecialist en/of een journalist die zich alleen met sport bezighield.²⁷

Ook de inhoud van kranten veranderde. Door groeiende concurrentie waren kranten genoodzaakt zich meer op de wens van het lezerspubliek te richten. Dat betekende meer variatie in genres en onderwerpkeuze, het nieuws op de voorpagina en een betere presentatie van dat alles.²⁸ Na 1900 was er op de krantenpagina's ook steeds meer ruimte voor interviews en reportages.²⁹

In zijn boek citeert Huub Wijfjes pershistoricus Gerard Mulder die meende dat de eerste wereldoorlog sterk bijdroeg aan 'de versnelling van de polsslag van de pers.' Kranten werden door de oorlog, waarin Nederland neutraal was, gedwongen om meer stelling te nemen en keuzes te maken.³⁰ De oorlog had volgens Mulders collega Marcel Broersma het gebruik van 'een emotioneel-betrokken stijl die voorheen exclusief behoorde bij populaire kranten en dagbladen' bevorderd.³¹

Vakorganisaties hielpen de journalistiek in de eerste decennia van de twintigste eeuw verder professionaliseren.³² De Nederlandse Journalisten Kring, opgericht in 1883, streed na de oorlog met succes voor hogere salarissen.³³

In het interbellum werkten politieke leiders en de krantenredacties die hun stroming vertegenwoordigden nauw samen. Toch moet de verzuiling van de pers in die periode niet worden overdreven, getuige de oplagecijfers:³⁴ Meer dan de helft van de landelijke pers was ongebonden, 5,4 procent was protestant, 10,6 liberaal, 10,5 sociaal-democratisch en 11 procent rooms-katholiek.

Eind jaren twintig was de verkoop van kranten op zijn hoogtepunt: dagelijks werd een oplage van twee miljoen exemplaren verspreid.³⁵

²⁵ Stokvis, *Sport publiek en media*, 2

²⁶ Wijfjes, *Journalistiek in Nederland*, 19

²⁷ Vree, 'Beroep:journalist', 158

²⁸ Wijfjes, *Journalistiek in Nederland*

²⁹ *Ibidem*, 60-62

³⁰ *Ibidem*, 143

³¹ *Ibidem*, 143

³² Vree, 'Beroep:journalist', 162

³³ Cramer, N., 75 jaar in het nieuws. Kroniek van de Nederlandsche Journalisten Kring (Amsterdam 1959), 42-43

³⁴ Wijfjes, *Journalistiek in Nederland*, 149

³⁵ *Ibidem*, 158

§ 2.3 Ontwikkeling sportjournalistiek tot 1928

De veranderingen in de sportwereld en de reguliere journalistiek hebben uiteraard veel invloed gehad op de ontwikkeling van de sportjournalistiek.

De eerste voetbalberichten in de landelijke dagbladen dateren van 1887,³⁶ maar eind negentiende eeuw kreeg sportjournalistiek vooral de ruimte in de diverse sporttijdschriften. De periodiek *De Nederlandsche Sport* was vanaf 1882 het eerste tijdschrift voor een breed publiek dat zich volledig met sport bezighield. Later volgden *Het Sportblad* (1889), *De Sportkroniek* (1901), *De Sport* (1905) en het geïllustreerde blad *De Revue der Sporten* (1907).³⁷ In 1927 zijn er 58 sportperiodieken.³⁸

Toch was toen al de tijd voorbij dat geïnteresseerden voor hun sportnieuws uitsluitend op de tijdschriften waren aangewezen. 'De sportrubrieken der groote dagbladen hebben de leiding veroverd', aldus Doe Hans, voorzitter van de Nederlandse Journalisten Kring en oud-sportjournalist, in 1927.³⁹

Dat wat er in de dagbladen verscheen aan sportjournalistieke verhalen was in het begin nog het werk van losse krachten; er was tot de twintigste eeuw bij geen enkele krant een journalist in dienst die zich volledig met sportverslaggeving bezighield. De sportberichten in de krant waren vooral afkomstig van verslaggevers die zelf aan sport deden. Frans Netscher, die parlementair redacteur van *Het Vaderland* was, was ook trainer van Jaap Eden, de wereldkampioen wielrennen van 1895.⁴⁰

De groei van de georganiseerde sport en de populariteit van voetbalwedstrijden deed hoofdredacties inzien dat er meer ruimte in de krant voor sport moest komen.⁴¹ *De Telegraaf* liep voorop: die stelde in 1902 John Coucke aan als eerste sportverslaggever. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* volgde in 1909 met de aanstelling van H.A. Meerum Terwogt, het *Algemeen Handelsblad* in 1911 met G.J. Nijland.⁴²

Met het aanstellen van sportjournalisten nam de sportberichtgeving in kranten een enorme vlucht. Er staat rond 1928 zelfs zoveel sport in de kranten dat Hans zich afvraagt of het niet te veel is: 'Ook in verhouding tot anderere dingen was de sportrubriek onzer groote dagbladpers wat veel te gedetailleerd en heeft zij het gevaar van overschatting der sport stellig bevorderd.'⁴³

A. van Emmenes, sportjournalist voor diverse sportperiodieken sinds 1924 schrijft in 1972 in een uitgave van de Katholieke Sportfederatie over zijn ervaringen. Na 1918 verandert er volgens hem iets in de sportjournalistiek. Naast de feitelijke verslagen is er meer ruimte voor beschouwingen. Bovendien wilden de kranten zich graag onderscheiden: de nieuwsgagerij werd ook gewoonte in de sportjournalistiek. 'Vooral Jochn Coucke (...) was hier een meester in. Nijland van het "Algemeen Handelsblad" kon daar moeilijk tegen opboksen. Hij heeft me eens verteld dat het voor hem een grote gloriëdag was toen hij "de Telegraaf", per saldo de hoofdstedelijke concurrent, voor het eerst "geklopt" had (...).'⁴⁴

Toch blijft de variatie in genres beperkt. Interviews komen nog nauwelijks voor op de sportpagina's. In een interview zegt Aad van Leeuwen, tijdens de Spelen journalist voor *de Telegraaf*: 'sportjournalisten achtten zich in een aantal takken van sport zeer deskundig en hadden gespecialiseerde medewerkers. Als ze

³⁶ Bottenburg, 'Verbreiding en onderscheiding', 231

³⁷ Stokvis, *Sport publiek en media*, 149

³⁸ Hans, D., 'Sportjournalistiek', Meerum Terwogt, A.H.M., Nijland, G.J., Lauer, L. (red.), Nationaal Sportgedenkboek (... 1927), 262

³⁹ Hans, 'Sportjournalistiek', 262

⁴⁰ Wijffjes, H.B.M., *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie* (Amsterdam, 2004), 53

⁴¹ Wijffjes, *Journalistiek in Nederland 1850-2000*, 171

⁴² Stokvis, 'Een genre in beweging', 195

⁴³ Hans, 'Sportjournalistiek', 264

⁴⁴ Abbenes, A. van., 'Sport in de massamedia, krant, radio en televisie,' in *Sportcahiers* (Den Bosch, 1972), 32-45, aldaar 34

eens naar een deelnemer liepen om wat vragen te stellen dan deden ze dat om hun eigen oordeel wat aan te scherpen. Wat zo'n man of vrouw verder nog zou kunnen vertellen, daar bestond eigenlijk niet zoveel belangstelling voor.

'Ik was daarop geen uitzondering. Bij het roeien was de Amerikaan Meyers tweede geworden. Niet slecht zou je zeggen, maar het eerste wat hij deed, zodra hij weer aan land was, was zijn boot doormidden breken. Ik ben toen wel met die vent gaan praten en heb wat opmerkingen van hem in mijn verhaal verwerkt. Maar om met zo'n man een heel interview te maken, waaruit zou kunnen blijken hoe hij ongeveer in elkaar zat, dat kwam niet in je hoofd op. Dat deed je niet. Misschien heeft bij dit alles ook een rol gespeeld dat in die dagen de sport een betrekkelijk gering aanzien had en niet echt serieus werd genomen.'⁴⁵

Voormalig sportjournalist Ad van Abbenes noemt ook nog de specialisten die de kranten in dienst hadden of op freelancebasis inhuurden. Helaas verzuimt hij te melden om welke jaren het gaat.⁴⁶ Over hoeveel sportredacteuren de kranten in dienst hadden en hoeveel losse medewerkers en hoe dat aantal zich ontwikkelde, is weinig informatie te vinden.

Welke rol zagen sportjournalisten voor zichzelf weggelegd? Volgens NJK-voorzitter Hans is er naast de 'literaire, verslaggevende en informatorische' taak ook een 'paedagogische': 'De taak van den journalist toch is niet alleen de publieke opinie en den publieken smaak (...) te dienen, hij moet die ook leiden en vormen. Hij moet voorlichten; opbouwen; wegen wijzen. Vooral (...) waar het een beweging betreft, die vele duizenden jonge menschen tot zich trekt.'⁴⁷

G.J. Nijland, sportjournalist van het *Algemeen Handelsblad*, denkt in 1928 dat de groei van het aantal mensen dat aan sport doet, mede een verdienste is van de krant. 'Dat de laatste twintig jaren de publieke belangstelling in dat zoo aantrekkelijke voetbalspel zoo hoog is opgelopen, is voor een niet gering deel ook het werk geweest van de kranten, die juist sinds het begin dezer eeuw meer en geregelder aandacht aan de sport zijn gaan wijden.'⁴⁸

Stokvis merkte die dienstbaarheid ook op. Sportjournalisten en sportbestuurders leken dezelfde belangen te verdedigen. Om dat te bewijzen haalt hij de visie van H.A. Meerum Terwogt aan, sportjournalist voor de NRC, citerend uit het NOC-gedenkboek uit 1930: 'De Olympisch journalist, functionneerend bij de Spelen in zijn eigen land, moet vooral ook weten te zwijgen, moet niet alles in de krant zeggen, moet begrijpen en beseffen, dat hij met een sensationeel primeurtje voor zijn blad niet het groote belang mag schaden.'⁴⁹

Net als bij de dienstbaarheid van de reguliere journalistiek aan de zuil, kunnen er ook bij deze dienstbaarheid kanttekeningen worden gemaakt. De term heeft een negatieve lading, alsof de sportjournalist geen eigen keuze maakte. Het lijkt er eerder op dat de journalisten het als hun taak zagen sport populairder te maken. En dat was toevallig (?) dezelfde taak of rolopvatting die de sportbestuurders hadden.

Meerum Terwogt schrijft in het gedenkboek ook: 'We deden dat gaarne, heelemaal niet volgzzaam of lijdzaam of critiekloost –want zoo waren we niet, dat wist de heer Van Tuyll [voorzitter van het NOC, MS] ook wel. (...)Hij sprak met ons eerlijk, speelde open kaart, ontzenuwde onse bezwaren, als die er waren, en

⁴⁵ Peerenboom, K., 'De gezichten stonden strak, want de atleten gaven zich geheel. De sportjournalist en de Olympische Spelen van Amsterdam.' in Amerongen, M. van, Blokker, J.A., Arlman, H., Run, H.W.M. van (red.), *Luizen in de pels: 100 jaar journalistiek in Nederland* (Raamgracht, 1984), 113

⁴⁶ Abbenes, 'Sport in de massamedia', 37

⁴⁷ Hans, D., 'Over sportjournalistiek' in Hans, D. (red.), *Het NVB-Boek. Gedenkboek bij het 40-jarig bestaan van den Nederlandschen Voetbalbond* (NVB, 1929), 223-228, aldaar 226

⁴⁸ Nijland, G.J., 'Het Handelsblad en de sport', *Een eeuw journalistiek, 1828 - 5 januari 1928* (Amsterdam 1928), 99-103, aldaar 101

⁴⁹ Stokvis, 'Een genre in beweging', 196

natuurlijk: dan hielpen wij, dan steunden wij, dan vochten wij voor hem, voor het N.O.C., voor ons land en voor onze reputatie als nationale pers.⁵⁰

De journalist in dienst van de sport: ook in de jaren zeventig lijkt dat nog een gangbare mening. Pershistoricus J.M.H.J. Hemels schrijft in 1972 in een uitgave van de Nederlandse Katholieke Sportfederatie: 'Twee jaar geleden deed Nico Scheepmaker in *Voetbal International* verslag van een discussie tussen hem en Dick van Rijn. Deze twee sportjournalisten van formaat verschilden van mening over de taak van de sportjournalistiek.

Van Rijn verdedigde het standpunt dat de sportjournalist een dienende functie heeft ten aanzien van de sport. Heeft een sportjournalist gefundeerde kritiek, dan is dat geen bezwaar. Hij moet echter wel gelijktijdig de weg wezen waarlangs het beter kan. Scheepmaker stelt zich anders op. Ook hij meent dat de sportjournalistiek een dienende functie heeft, niet ten aanzien van de sport, maar ten aanzien van zijn lezers, respectievelijk zijn krant. "Sport", aldus Scheepmaker, "is het onderwerp van de sportjournalist. Hij schrijft over sport, niet voor sport."⁵¹

Van opleiding en organisatie, twee belangrijke kenmerken van professionalisering, is in de sportjournalistiek tot 1930 nauwelijks sprake. In 1930 werd de Haagsche Sportpers opgericht, de eerste beroepsorganisatie voor sportjournalisten. In 1933 volgde de Nederlandse Sportpers.⁵²

De sportjournalistiek zou zich na de Olympische Spelen en vooral na de Tweede Wereldoorlog in sneltreinvaart ontwikkelen. Vanaf dan beconcurreren de krant, radio en televisie elkaar. Hoewel al voor de Spelen het eerste live radioverslag van een voetbalwedstrijd door Han Hollander was uitgezonden, werden radiojournalisten bij het Olympische evenement geweigerd: de organisatie vreesde dat toeschouwers thuis zouden blijven als ze wedstrijden ook op de radio konden beluisteren.

§ 2.3 De Olympische Spelen van 1928⁵³

De Nederlandse baron Van Tuyl van Serooskerken was bevriend met Pierre de Coubertin, oprichter van de Spelen in 1896. Sinds eind negentiende eeuw zat hij in het Internationaal Olympisch Comité. De Coubertin gaf zijn vriend te kennen dat Nederland best kans maakte de Spelen in eigen land te mogen organiseren.

Daarop richtte Van Tuyl van Serooskerken in 1912 het Nederlands Olympisch Comité op. Nog geen half jaar later stelde Nederland zich officieel kandidaat voor de Spelen van 1920. Van Tuyl trok die kandidatuur in 1919 echter in, omdat in 1916 de Olympiade niet was doorgedaan en hij de stad opnieuw de kans wilde geven het evenement te organiseren. Ook in 1924 liep Van Tuyl de organisatie mis: de Coubertin wilde de dertigste verjaardag van zijn toernooi in eigen land vieren. Wel beloofde de bedenker van de Olympische Feesten dat hij zich hard zou maken voor Amsterdam 1928. En zo geschiedde. Maar helaas niet meer op de tijd voor de man die al jarenlang zijn best had gedaan om de Spelen naar Amsterdam te halen. Van Tuyl van Serooskerken stierf in 1924.

§ 2.3.1 Organisatie

Met de toewijzing van de organisatie was het NOC er nog lang niet: eerst moest

⁵⁰ Meerum Terwogt, H.A., 'Het Nederlandsch Olympisch Comité en de Pers', in *Nederlands Olympisch Comité, 1912-1937*, 277-283, aldaar 278

⁵¹ Hemels, J.M.H.J., 'Sport en de invloed van de massamedia', in *Sportcahiers* (Den Bosch 1972), 6-25, aldaar 9

⁵² Hemels, 'Sport en de invloed van de massamedia', 8

⁵³ Het merendeel van de informatie uit deze paragraaf is afkomstig uit: Arnoldussen, P., *Amsterdam 1928, Het verhaal van de IXe Olympiade* (Amsterdam 1994). Waar dat niet geldt, is een andere bron opgegeven.

er geld ingezameld worden. De toezegging van de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het NOC van 1925 tot 1928 jaarlijks 2,5 ton te doen toekomen leverde in het land (en ook in de krantenkolommen) veel verontwaardiging op. Velen konden wel betere doelen voor dat geld bedenken: onderwijs bijvoorbeeld. Of zorg.

De protestanten hekelden de subsidie omdat er tijdens de Spelen op zondag gesport zou worden. De katholieken keurden het wereldse karakter van het evenement af en vroegen zich af waarom een groot katholiek congres dat in 1924 plaats had gehad, geen subsidie had gekregen. Dat was toch ook goed voor de internationale positie van Nederland geweest?

Hoewel veel sociaal-democraten de Spelen tot de burgerlijke sport vonden behoren en in die tijd ook de Nederlandsche Arbeiders Sportbond oprichtten, was de partijtop niet tegen de subsidie. Troelstra schreef in *het Volk* dat het evenement de internationale positie van Nederland alleen maar ten goede zou komen. Ook de liberalen waren voorstander van de subsidie. Als er winst gemaakt zou worden, zou deze uiteraard terugbetaald moeten worden, schreef de *NRC*.

De kritiek liet de minister niet koud. Uiteindelijk kwam hij tegemoet aan de wens van de protestanten: de subsidie zou alleen gelden als er tijdens de Spelen niet op zondag gesport zou worden. Maar ook dat stuitte op weerstand: veel mensen werkten ook op zaterdag, waardoor ze dan niets van het toernooi zouden meekrijgen.

In de Tweede Kamer sneuvelde het voorstel van de minister alsnog met 48 tegen 36 stemmen. Dat was overigens de enige keer dat er voor de Tweede Wereldoorlog een sportonderwerp is behandeld in de Tweede Kamer.⁵⁴ Het NOC moest op zoek naar een andere geldbron en riep het volk op geld te doneren.

De NRC en *de Telegraaf* organiseerden inzamelingsacties, sportbonden en winkels zamelden geld in en ook de gemeente en de provincie Noord-Holland deden letterlijk nog een duit in het zakje: uiteindelijk voldoende voor het NOC om de negende Olympiade te kunnen organiseren.

Iets meer dan een jaar voor het evenement werd de eerste steen van het door Jan Wils ontworpen Olympisch Stadion gelegd. Ook met het verzorgen van verblijfplaatsen voor gasten en sporten was de organisatie rijkelijk laat. Na een oproep boden tienduizenden mensen een kamer in hun huis aan voor een bezoeker of sporter bij het toernooi. Tijdens de Spelen bleek dat het NOC veel te hoog had ingezet. Er kwamen veel minder toeschouwers dan verwacht en het merendeel van de sporters verbleef in hotels, een enkeling wel bij de Amsterdammers op de logeerkamer.

§ 2.3.2 De pers

Voorafgaand aan de spelen organiseerde de vereniging De Amsterdamse Pers een rondreis voor de buitenlandse journalisten ter propaganda van Nederland. Het doel van de rondreis en andere activiteiten die de vereniging organiseerde, wordt beschreven in de evaluatie van de Spelen: 'het aanbieden aan de collega's uit den vreemde van de noodige ontspanning buiten de werkuren en het voeren van nationale propaganda bij deze gelegenheid.'⁵⁵ De reis, onderdeel van dit programma, was vreemd genoeg ten tijde van het Olympisch hockeytoernooi, dat al in mei plaatshad. Dat onderdeel stond dan ook nauwelijks in de belangstelling bij de (internationale) pers. Ook werd er een boekje gemaakt dat in verschillende talen verscheen: 'Holland door en voor journalisten.'

Tijdens het officiële toernooi, van 28 juli tot 12 augustus, waren 616 journalisten, waarvan 450 buitenlandse, actief. Voor zeshonderd journalisten had het NOC schrijftafels geregeld in het stadion, maar die zaten lang niet altijd vol,

⁵⁴ Heuvel, M. van, Poel, H. van der., *Sport in Nederland* (Tilburg 1999), 15

⁵⁵ Boekje Amsterdamse Pers, 5

schrijft een journalist in de NRC.

Op de Perstribune van het Olympisch Stadion is het vandaag heel wat rustiger geweest. Er zijn al heel veel journalisten vertrokken, wier bladen zich uitsluitend interesseeren voor de atletiek. (...). Gelukkig waren het de vriendelijke dames van het telegraafbureau die ons zoo goed assisteeren en die er met grote snelheid lange lappen doorheen gooien, die dames waren het - herhalen wij - die de leege plaatsen op de tribune innamen en daar gezellig hare boterhammetjes zaten op te peuzelen.⁵⁶

Niet alle sporten werden daar beoefend. In de volgauto's bij het wielrennen en de marathon was veel te weinig plaats, zodat uiteindelijk slechts een journalist per land mee mocht. Ook de ruimtes waar het schermen en de krachtporten plaatshadden boden veel te weinig plaats aan journalisten. Sommige journalisten vonden dat er wat te veel werd gepropagandeerd door de Nederlanders, anderen dat de exacte uitslagen soms wel erg laat bekend werden gemaakt of niet klopten.

Klaas Peerenboom geeft in een interview met Aad van Leeuwen, tijdens de Spelen sportjournalist voor *de Telegraaf*, een voorbeeld: 'Er was bijvoorbeeld in het stadion een microfonist die, blijkbaar verrast door het cijferbeeld 10.8 op een uitslagenformulier, bekend maakte dat een van de series 100 meter voor heren zojuist gewonnen was in tien minuten achttiende seconde, een tijd die ook in 1928 weinig werd gelopen.'⁵⁷

Al bij het begin van de officiële Spelen werd er een klacht ingediend bij het NOC door de buitenlandse persvereniging die vond dat er veel te weinig kaarten voor hen beschikbaar werden gesteld. Het NOC had dit gedaan om fraude te voorkomen.

De Amsterdamse Pers concludeert na de Spelen: 'Er is nog nooit zoveel en zoo goed geschreven over ons land als bij deze gelegenheid!'⁵⁸

Omdat radiojournalisten uit het stadion geweerd werden, lag de informatievoorziening over de negende Olympiade in Nederland grotendeels in handen van de dagbladpers. Die namen die taak uiterst serieus, maar daarover meer in de hoofdstukken drie tot en met zes.

§ 2.3.3 Prestaties

De driehonderd Nederlandse sporters deden het bijzonder goed in Amsterdam. Zes gouden, negen zilveren en vier bronzen medailles werden veroverd.

'Opmerkelijk was dat het zwakke geslacht in de sporten, waaraan het kon deelnemen, doorgaans betere resultaten bereikte dan de heren der schepping', schreef sportjournalist M.J. Adriani Engels in *Honderd jaar sport*.⁵⁹

Over de deelname van datzelfde zwakke geslacht was voorafgaand aan de Spelen flink gediscussieerd. De achterhonderd meter hardlopen, was dat immers niet wat te veel gevraagd van een vrouw? Ja, zo bleek toen een van de deelneemsters onwel werd tijdens de race. Vier jaar later, in Los Angeles stond dat onderdeel dan ook niet meer op het programma bij de vrouwen.

De Spelen in Amsterdam waren een succes, daar was iedereen het over eens. Journalist Strengholt schrijft in de *Revue der sporten*: 'Ze zijn een succes zonder weerga geworden in vrijwel ieder opzicht: organisatorisch doordat de regeling

⁵⁶ NRC, 3 augustus 1928

⁵⁷ Peerenboom, K., 'De gezichten stonden strak, want de atleten gaven zich geheel. De sportjournalist en de Olympische Spelen van Amsterdam.' in Amerongen, M. van, Blokker, J.A., Arlman, H., Run, H.W.M. van (red.), *Luizen in de pels: 100 jaar journalistiek in Nederland* (Raamgracht, 1984), 110-113, aldaar 111

⁵⁸ Boekje Ams Pers, ?

⁵⁹ Engels, M.J.A., *Honderd jaar sport: een historische documentatie over de sport en het sportleven gedurende een eeuw* (Strengholt, 1960), 306-307

alles overtrof wat er bij voorgaande OS bereikt was, financieel doordat er van groot welslagen gesproken mocht worden en bovenal sportief, doordat Olympische en wereldrecords bij dozijnen sneuvelden.⁶⁰ Nog niet eerder had Nederland zo'n groot sportevenement georganiseerd. Dat realiseerde de dagbladers zich ook, zoals in de komende hoofdstukken zal blijken.

⁶⁰ Engels, *Honderd jaar sport*, 307

3 HET VOLK

In dit hoofdstuk zal bekeken worden welke ontwikkeling de socialistische krant *het Volk* doormaakte tussen oktober 1927 en 1928. Eerst wordt de plaats van deze krant in het journalistieke landschap tot 1928 beschreven. Daarna zal bekeken worden hoe de krant verslag deed van de Olympisch Spelen. Vervolgens worden de sportberichten in de krant in oktober 1927 en oktober 1928 bekeken. Er zal bij de analyse van de meetmomenten vooral gelet worden op de in hoofdstuk 1 beschreven aspecten van professionalisering.

§ 3.1 Het Volk in het journalistieke landschap tot 1930

In 1900 werd *het Volk* opgericht als orgaan van de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij. De krant was relatief goedkoop en tegen extra betaling konden abonnees zich verzekeren tegen ongevallen.

In de beginjaren was *het Volk* nog nauwelijks een nieuwsblad te noemen, schrijft pershistoricus Maarten Schneider in *De Nederlandse krant 1618-1978*.⁶¹ Het was in het begin van haar bestaan vooral een dagelijks verschijnend partijorgaan, met hier en daar nieuwsstukjes. Rubrieken waarin de socialistische strijd aan de orde kwam, voerden de boventoon. Voor nieuws van buiten de partij was geen plaats.⁶²

Vanaf 1910 verschuift het perspectief iets en tijdens de Eerste Wereldoorlog begint de krant nog meer op een echte nieuwskrant te lijken. Vanaf dan wordt er geopend met nieuws over de oorlog, onder een grote kop en ondertitels. Verderop in de krant volgen verhalen en verslagen, kaartjes van de fronten helpen de lezer verder.⁶³

Toch bleef na die tijd het aantal abonnees achter bij de enorme groei van het aantal SDAP-leden. De ontwikkeling naar een echte nieuwskrant wordt weer teruggedraaid als Troelstra in 1920 de touwtjes in handen krijgt. Moeilijke verhalen over de socialistische strijd en een populair-wetenschappelijk bijvoegsel met zware verhandelingen maakten de krant te moeilijk voor de arbeiders.⁶⁴ De partijleider stopt in 1922 om gezondheidsredenen. Vanaf dan is er nog slechts af en toe iets van zijn hand in de krant te zien.

In 1920 kreeg *het Volk* ook nog eens concurrentie van het socialistische dagblad *Voorwaarts*. Die krant was actueler en gebruikte foto's, iets dat *het Volk* pas vanaf 1925 deed. In 1927 kreeg *het Volk* in Amsterdam ook een ochtendeditie, voor andere delen van het land was dat gezien de slechte financiële positie van de krant niet haalbaar.

De krant groeide van 5.000 abonnees in 1901 naar 44.837 in 1928 (na verscheidene terugvallen).⁶⁵ Maar pas daarna begon de echte groei van de krant. In 1928 was het vooral de aanstelling van ene meneer Van der Veen tot technisch hoofdredacteur die ervoor zorgde dat de oplage van *het Volk* enorm kon groeien. Zoals A.C.J. de Vrankrijker schrijft in *Het wervende woord*: 'Hij [Van der Veen, MS] heeft ervoor gezorgd dat Ankersmit [de hoofdredacteur, MS] niet voor 45.000 maar voor 200.000 abonnees schreef.'⁶⁶

⁶¹ Schneider, M. en Hemels, J. *De Nederlandse krant, 1618-1978. Van 'nieuwstydyinghe' tot dagblad* (Baarn, 1973), 243

⁶² Vrankrijker, A.C.J., de, *Het wervende woord* (Amsterdam, 1950), 166

⁶³ Vrankrijker, *Het wervende woord*, 176

⁶⁴ Ibidem, 175

⁶⁵ Schneider en Hemels, *De Nederlandse krant*,

⁶⁶ Vrankrijker, *Het wervende woord*, 190

§ 3.2 De Olympische Spelen in het Volk

Op zaterdag 28 juli, wanneer de Spelen beginnen is de fotopagina een collage van een aantal aan de Olympische Spelen deelnemende sporters, met daarboven de kop: *Heden beginnen de Spelen*. De hele voorpagina van het avondblad van die dag is besteed aan het begin van het evenement.

Een commentaar vormt de opening krant: 'Laat ons publiek zicht onthouden van elk minderwaardig nationalistisch gevoel.' Ook voorafgaand aan de Spelen hekelde de krant het nationalistische element ervan al, maar buiten dat hield niets de krant tegen om dagelijks veel aandacht te besteden aan de negende Olympiade.

Hoewel de Tweede Internationale het toernooi regelmatig van de voorpagina verstoot, blijven ook in de dagen erna de Olympische Spelen een belangrijke rol spelen in de krant. Er verschijnen verhalen over de geschiedenis van de Spelen of over het nut van trainen. Daarnaast is er ruimte voor rubrieken, tekeningen en foto's:

In de rubriek de *Olympiese Leeke krabbels* schrijft A.M. de Jong dagelijks over het toernooi vanuit het perspectief van iemand die weinig van sport begrijpt. Gedurende het toernooi verandert zijn houding van cynische buitenstaander naar enthousiaste toeschouwer:

'Ik heb het gevoel dat ik morgen onvermijdelijk al mee ga gillen tegen de eindspurt... Het wordt tijd dat ik er tussenuit trek!⁶⁷

Tijdens de Olympische Spelen stond er meer sportnieuws in de krant dan ooit tevoren. Bovendien was de berichtgeving veel gevarieerder dan eerst. Of dat ook na de Spelen zo bleef, zal in de volgende paragraaf bekeken worden.

§ 3.3 Sport in het Volk

Zowel in de twee weken in oktober 1927 als die in 1928 staan er ongeveer 75 sportberichten in *het Volk*. Op beide meetmomenten halen de sportberichten de voorpagina's niet. Soms staan er korte berichten op de tweede pagina van de krant, maar het lijkt erop dat dit gewoon later binnen gekomen berichten zijn.

Hoewel een aantal zaken dus hetzelfde is gebleven, lijkt het erop dat sport zich in 1928 in *het Volk* een belangrijkere plaats heeft verworven. In de eerste plaats omdat er in 1928 op de maandag een sportkatern verschijnt bij de krant, getiteld: *De Sportwereld*. Dat verscheen 26 september voor het eerst en werd als volgt aangekondigd:

Gij houdt van de Sport, zooals zoovele tienduizenden. Gij stelt belang in wat erin de sportwereld gebeurt, welke resultaten er behaald zijn in de verschillende wedstrijden. Maar niet alleen interesseeren u de verslagen der eerste klasse vereenigingen, de verrichtingen der 'groote sterren' aan het sportfirmament. Gij wilt ook weten wat er in de lagere regionen gepresteerd wordt. De simpele weinig zeggende uitslagen alleen kunnen Uw nieuwsgierigheid niet bevredigen. (...) Alleen verslagen, geschreven door deskundige verslaggevers, kunnen U den weg wijzen. Zij zijn voor u richtsnoeren voor het maken van Uw berekeningen. De verslagen vindt Gij alleen in de Sportwereld het meest actueele Maandagochtend-Sportblad.⁶⁸

⁶⁷ *Het Volk*, 1 augustus 1928

⁶⁸ *Het Volk*, 23 september 1928

Er zijn meer veranderingen tussen 1927 en 1928. Er is meer variatie in de koppen bij artikelen: ze zijn groter, worden gecursiveerd of onderstreept en worden vaak gevolgd door twee of drie onderkoppen die lijken op de zogenaamde bullets in de hedendaagse *nrc.next* en *de Volkskrant*.

[Kop] Springer heeft de leiding
[kleiner en cursief] In den strijd om het kampioenschap
[weer iets groter] Rustenburg op de tweede plaats.⁶⁹

Of:

[Kop] De regen in Oost, Zuid, en Noord spelbreker
[iets kleiner] Sparta neemt de leiding in afdeeling I
[kleiner, cursief] A.G.O.V.V.'s eerste nederlaag
[weer iets groter] Blauw-Wit en Feijenoord winnen beide⁷⁰

In 1928 is er bij de sportberichten ook ruimte voor beeld. Vooral de damverhalen krijgen geregeld een foto mee. In *De Sportwereld* staan cartoons of tekeningen, maar verder geen foto's, wat vooral te maken zal hebben met de technische mogelijkheden die *het Volk* toen had.

§ 3.3.1 Sporten

Dat *het Volk* een krant is die de socialistische partij vertegenwoordigt, blijkt ook in de sportsectie: regelmatig is er een nieuwtje over de Nederlandse Arbeiderssportbond te vinden, of een aankondiging van een vergadering van de bond. De voetbalcompetitie van de Arbeidersbond komt altijd eerder aan bod dan de competitie van de Nederlandsche Voetbalbond (NVB) waarin clubs als Feyenoord en Ajax uitkomen. Aankondigingen of mededelingen uit het sportieve deel van de eigen zuil, krijgen veel ruimte.

Ned. Arb. Sportbond Afdeeling korfbal

In de j.l. gehouden vergadering van de afdeeling Amsterdam is een korfbalklub opgericht welke de naam draagt Arbeiders Korfbal-Club (A.K.C.) "Voorwaarts".
Voor terrein en materiaal is reeds gezorgd, zoodat iedereen aan den slag kan.
Het terrein is gelegen aan en Zuidelijken Wandelweg (terrein B.) en is met ingang van 30 oktober bespeelbaar, op Zondagmorgen van 9-1 uur.
Gegadigden gelieve zich te wenden tot het sekretariaat, Lucas v.d. Lende, Schaepmanstraat 7, 2^e etage.⁷¹

Ook in de selectie van sporten die behandeld worden, blijkt de politieke kleur mee te spelen. De elitesport hockey ontbreekt in 1927 en 1928 volledig in de berichtgeving van *het Volk*, (lawn)tennis, een andere sport die vrijwel alleen door burgers uit de hoogste klassen beoefend werd, is slechts een keer onderwerp van een sportbericht. De sporten die voor slechts weinigen in de maatschappij werden beoefend, kregen geen ruimte in een krant die voor het volk bedoeld was.

Waar mediasocioloog Ruud Stokvis concludeerde dat sportjournalistiek niet beïnvloed werd door de verzuiling⁷², blijkt de scheiding in de maatschappij bij de keuze van de te behandelen sporten in elk geval bij *Het Volk* dus wel degelijk een rol te hebben gespeeld.

Voetbal, ook toen al volkssport nummer 1, krijgt het meeste aandacht.

⁶⁹ *Het Volk*, 25 oktober 1928

⁷⁰ *Het Volk*, 29 oktober 1928

⁷¹ *Het Volk*, 29 oktober 1927

⁷² Stokvis, 'Een genre in beweging', 195-196

Daarnaast is er relatief veel ruimte voor sporten die tegenwoordig nog nauwelijks op de sportpagina's te vinden zijn en waarvan veel mensen vinden dat ze niet echt tot de sport gerekend kunnen worden: biljarten, schaken en dammen.

§ 3.3.2 Genres

In het katern *De Sportwereld* is, buiten de aandacht voor alle in het weekeinde gespeelde voetbal- en korfbalwedstrijden, ook ruimte voor rubrieken: in het *Internationaal sportdagboek* wordt buitenlands voetbalnieuws van commentaar voorzien. In de rubriek *Was die beslissing wel juist* wordt een lezersvraag over een voetbalspelregel beantwoord. Overigens wordt in de doordeweekse edities bij de sportberichten geadverteerd voor *De Sportwereld*.

Ook op andere dagen wordt er in 1928 meer gevarieerd met genrekeuze dan het jaar ervoor, hoewel ook in dat jaar het merendeel van de berichten in de middagedities van *het Volk* een feitenweergave is.

In een paar zinnen deelt de krant bijvoorbeeld mee dat er gisterenavond een toernooi of wedstrijd heeft plaatsgehad en op welke locatie dat was, gevolgd door een opsomming van de resultaten dan wel uitslagen en standen. Een bericht van meer dan een kolom bestaat meestal voor meer dan 80 procent uit resultaten.

SCHAKEN

Capablanca-Aljechin

BUENOS AYRES, 20 Okt. (V.D.) De 17^e partij tusschen Capablanca en Aljechin werd na 59 zetten remise, zoodat Aljechin nog leidt met drie tegen twee.⁷³

Ook in 1928 worden wijzigingen in de selectie van het Nederlands elftal in een drietal zinnen meegedeeld, een vergadering van een sportbond aangekondigd, het voetbal- en korfbalprogramma weergegeven.

Toch is er in dat jaar al wel meer ruimte voor duiding, voor langere verhalen en meer achtergrond. Het WK Dammen wordt op de voet gevolgd door de krant. Voorafgaand aan het toernooi staat er een relatief lang achtergrondartikel in *het Volk* waarin de geschiedenis van het toernooi aan bod komt en er wordt vooruitgeblikt op het toernooi.

Een dag later worden de deelnemers aan het wereldkampioenschap stuk voor stuk beschreven en in dezelfde editie is er ook ruimte voor een reportage over de opening van het toernooi, inclusief een foto van de deelnemers. Daarna is er bijna dagelijks ruimte voor een reportage, dan wel verslag van de gespeelde wedstrijden. Die verslagen gaan verder dan een feitelijke weergave van het gebeurde, de schrijver wil duidelijk ook een mooi verhaal aan zijn lezers voorschotelen.

Dammen

Het wereldkampioenschap Springer heeft de leiding

(...) Uiterlijk lijkt het, alsof de spelers niet de geringste last van zenuwen hebben, alsof zij zich niets aantrekken van alle listen en lagen die door hun "vijand" worden "gelegd". Let maar eens op een speler als Vos. Onbeweeglijk zit hij voor het bord, een sphinx gelijk, maar de zenuwen der speler moeten op een zware proef worden gesteld. Dr. Molimard gaf af en toe blijken van onrust, door aan dengene die voor hem noteerde, om een paar minuten te vragen "Combien de coups encore?"⁷⁴

Onder de kop *Het konflikt in de turnbeweging duurt voort*, publiceert de krant een relatief lang verhaal over wat nu precies de reden is van het conflict tussen het Koninklijke Nederlands Gymnastiek Verbond en dat van de Amsterdamschen Turnbond (ATB). De krant kiest hier duidelijk de kant van de

⁷³ *Het Volk*, 20 oktober 1927

⁷⁴ *Het Volk*, 23 oktober 1928

ATB en hekelt de oorverdovende stilte van de andere bonden:

Het is wel tekenend voor de moraliteit in de Nederlandsche turnbeweging, dat dergelijke feiten kunnen geschieden zonder dat een stem van protest zich laat hooren, zonder dat uit het geheele land iemand zich tegen dergelijke gebeurtenissen verzet.

(...)

Onze konklusie kan niet anders zijn, dan dat angst voor hetgeen de commissie van onderzoek, die buiten zijn wil aan 't werk is getogen om licht te brengen in deze duistee affaire de oorzaak is van de zonderlinge daden die wij niet aan het licht der openbaarheid hebben willen onttrekken.⁷⁵

Ook staat er in 1928 zelfs een vlammend commentaar *het Volk*, waarin wordt afgegeven op *de Telegraaf*. *Het Volk* hekelt de wijze waarop onder het tijdschrift *de Sport* en met name *de Telegraaf* keer op keer het selectiebeleid van de voetbalbond bekritisieren.

Voorals de "Telegraaf" (...) heeft weer eens haar oude stokpaardje bestegen en bestookt thans op dezen waarlijk niet trotschen rossinant de kommissie, die nog altijd zoo eigenwijs blijft, het beter te willen weten dan "De Telegraaf" zelf.

Nu is een stokpaardje altijd een gevaarlijk speelgoed. Men breekt er licht zelf de beenen door.

(...)

De kritiek (...) staat de ontwikkeling van het Nederlandsche voetbal in den weg.⁷⁶

Het Volk heeft aan de ene kant kritiek op *de Telegraaf* en aan de andere kant een saamhorigheidsgevoel met de voetbalbond. Zowel de krant als de bond streven immers dezelfde belangen na: een beter Nederlands elftal. En dat zal volgens *het Volk* niet bereikt worden met kritiek op de selectie.

§ 3.3.3 Bron

De bron van het nieuws is niet altijd even duidelijk. Bij een bericht als het onderstaande blijft onduidelijk wie de 'wij' is, misschien de redacteur die de arbeiderssportvereniging een warm hart toedraagt; of de vereniging die dit bericht naar de krant stuurde?

Arbeiders-sportbond Afdeeling Amsterdam

Het is onze Gymnastiekvereniging "Ontwaakt" eindelijk gelukt een oefenlokaal te verkrijgen dat aan alle eischen voldoet. (...) Nu flink aangepakt, zoodat wij binnen korten tijd de grootste turnvereniging van Amsterdam zijn.⁷⁷

Ook van veel aankondigingen voor vergaderingen of wedstrijden is niet duidelijk of de krant een ingezonden stuk integraal overneemt, of dat er eigen bewerking heeft plaatsgevonden. Persbureau Vaz Diaz levert het nieuws over de schaakwedstrijd tussen Capablanca en Aljechin in Buenos Aires, die in oktober 1927 bijna dagelijks de krant haalt. Sporadisch is *De sportkroniek* de bron en af en toe een buitenlandse krant, maar bij het overgrote deel van de berichten blijft de schrijver of bron onbekend. Wel is er in 1928 bij bijna alle berichten een dateline, die in 1927 alleen bij de berichten van Vaz Diaz uit Buenos Aires stond.

⁷⁵ *Het Volk*, 23 oktober 1928

⁷⁶ *Het Volk*, 25 oktober 1928

⁷⁷ *Het Volk*, 21 oktober 1927

§ 3.3.4 Rolopvatting

Uit de rolopvattingen die Mark Deuze noemde⁷⁸, past 'nieuws en informatie snel en objectief verschaffen' het beste bij het merendeel van de berichten in *het Volk*.

Toch is er in 1928 een lichte verschuiving zichtbaar. *Het Volk* durft meer stelling te nemen dan in 1927. De sportjournalist krijgt in de krant een meer aanwezige rol, doordat hij zijn mening geeft. Er is meer ruimte voor achtergrond en duiding. Het bieden van analyse, en het aan de kaak stellen van misstanden zijn dan, naast het bieden van feitelijke informatie, ook rolopvattingen van de sportjournalist(en) van *het Volk*. Ook al kiest hij in bijvoorbeeld het commentaar op *de Telegraaf* de kant van de voetbalbond: er wordt in elk geval een kant gekozen, iets dat in 1927 nog nauwelijks gebeurde.

Ook een andere rolopvatting lijkt zich in in 1928 meer te doen gelden; die van het bieden van vermaak. De rubrieken in het sportkatern en de ruimte voor reportages (die zich door de schrijfstijl onderscheiden van het verslag, wat meer een feitenweergave is) tonen dat aan.

Het nieuwe katern, de andere opmaak en de duidelijker aanwezigheid van de journalist kunnen inderdaad het gevolg zijn van de Olympische Spelen van 1928. *Het Volk* kan er voor gekozen hebben om de sportredactie te vergroten, naar aanleiding van dat evenement. Die grotere redactie kon dan vervolgens betere keuzes maken en mensen vrij maken om bijvoorbeeld het damtoernooi op de voet te volgen, terwijl de rest zich bezighield met de rest van de sportberichtgeving. Misschien dat de krant meer correspondenten of freelancers aan het werk zette.

Echter een andere belangrijke aanleiding dan de Spelen kan ook zijn de aanstelling van een nieuwe hoofdredacteur en nieuwe technisch hoofdredacteur begin 1928. Hun koerswijziging had wellicht ook betrekking op de sport, omdat ze een krant voor het volk wilden maken. Hun wijzigingen nemen echter niet weg dat pas na de Spelen, in september 1928 het sportkatern er kwam.

Zoals gezegd is er in de beschikbare historische literatuur over journalistiek weinig over sportverslaggeving te vinden. Archiefonderzoek bij de krant zelf, met name het bekijken van de notulen van redactievergaderingen, zal veel meer kunnen vertellen over de afwegingen die de hoofd- en sportredactie maakte en waardoor die werden ingegeven.

⁷⁸ Het bieden van analyse, interpretatie en/of opinie; nieuws en informatie snel en/of objectief verschaffen; het kritisch volgen van misstanden, overheid en bedrijven; opkomen voor bepaalde groepen en/of sociaal zwakkeren; publiek (intellectueel, cultureel, politiek) opvoeden en/of helpen; bieden van vermaak, ontspanning en/of entertainment, zie hoofdstuk 1.

4 DE TIJD

In dit hoofdstuk zal bekeken worden welke ontwikkeling de katholieke krant *de Tijd* doormaakte tussen oktober 1927 en 1928. Eerst wordt de plaats van deze krant in het journalistieke landschap tot 1928 beschreven. Daarna zal bekeken worden hoe de krant verslag deed van de Olympisch Spelen. Vervolgens worden de sportberichten in de krant in oktober 1927 en oktober 1928 bekeken. Er zal bij de analyse van de meetmomenten vooral gelet worden op de in hoofdstuk 1 beschreven aspecten van professionalisering.

§ 4.1 *De Tijd* in het journalistieke landschap tot 1930

Het eerste exemplaar van de Amsterdamse katholieke krant *de Tijd* rolde in 1845 van de persen. *De Tijd* zou opkomen voor de rechten en belangen van de katholieken, schreef de hoofdredacteur in het allereerste hoofdartikel en dat bleef inderdaad steeds de leidraad van de grootste katholieke krant van het land. De krant steunde in het begin van haar bestaan de liberale oppositie, maar werd steeds conservatiever.⁷⁹

Wijffjes noemt de krant in zijn boek *Journalistiek in Nederland* een 'keurig-elitair katholiek opiniedagblad'.⁸⁰ De krant richtte zich, evenals andere verzuilde kranten, vooral op het nieuws uit eigen zuil en nieuws dat ook de andere kranten haalde, werd vanuit het katholieke perspectief bekeken. De standpunten van andere dan de katholieke partij kwamen nauwelijks aan bod.⁸¹

§ 4.2. De Olympische Spelen in *de Tijd*

Op zaterdag 28 juli, de openingsdag van de Olympische Spelen staat op de voorpagina een stuk onder de titel 'Ontaarde sport'

Terwijl het voetbal-en tennisspel met uitsluiting van de Olympische Spelen bedreigd worden, handhaaft men daar nog onverminderd het ruwe boksspel. En terwijl het door niet weinig gemeenten in Nederland werd verboden, zal het op de OS in de hoofdstad een der groote attracties uitmaken.

De schrijver van het stuk citeert dan letterlijk een verhaal dat in *de Telegraaf* stond, over een bokswedstrijd in New York waar het er inderdaad nogal heftig aan toe gaat. *De Tijd* besluit met:

Indien de meesters in den ring ons deze walgeliikheden in het Stadion niet mochten besparen, dan is het te hopen, dat voor den scheidsrechter de Commissaris van Politie ingrijpe, om aan deze zedenverwildering en afschuwelijke sport-ontaarding een tijdig einde te maken.

De toon lijkt gezet. Pas op pagina 12 van de krant worden de openingstoespraken gepubliceerd en ook op maandag worden de Spelen verre van de voorpagina gehouden. Voor de verdere opening van het toernooi wordt aan het einde van de krant nog anderhalve pagina ingeruimd. Ook gedurende rest van het evenement staat het kopje Olympisch Festijn met daaronder enkele kolommen met vooral uitslagen en korte verslagen achterin de krant. Bij Nederlands succes wordt er wel wat angekeild op de voorpagina.

⁷⁹ Schneider, *De Nederlandse Krant*, 213-214

⁸⁰ Wijffjes, *Journalistiek in Nederland*, 121

⁸¹ *Ibidem*, 150

Maandag 13 augustus, als de Spelen zijn afgesloten, is er wel weer ruimte voor sport op de voorpagina, anderhalve kolom zelfs. De helft daarvan is een brief van een pater Molkenboer die de vele aandacht voor sport in de katholieke kranten hekelt, al eerder naar de krant schreef en nu weer reageert op de respons van *de Tijd*.

Het is met de sportoverschatting zoover gekomen, dat een dagblad te kort schiet, wanneer het niet trouw en pijnlijk nauwkeurig de resultaten van al dat gehol, geschop, gestomp wereldkundig maakt, wanneer het niet meehelpt, omden jongeling of de juffrouw, die een partner heeft verslagen door keieken, biografieeen en zwaarwichtige beschouwingen zoo gauw mogelijk beroemd te maken.

Pater Molkenboer vervolgt met te zeggen dat hij wel gelooft dat *de Tijd* hier niet zo in meegaat als de andere kranten,

Maar met dat al blijft u onder den blijden titel van "Het Olympisch Festijn" voor uw deel toch dagelijks uw wierookkorrels op het vuur werpen. U doet als alle katholieke bladen eenvoudig mee aan een bedenkelijke mode. (...) Daarop, naast de geringe belangstelling voor godsdienstkennis te wijzen, hoeft geen 'overdreven klacht' te heeten.

De Tijd vindt, zo meldt men, de reactie, evenals de eerdere brief, wat overdreven, omdat de pater de sportpers de schuld geeft van de excessen in de sport 'die zich bij tal van wedstrijden openbaren'.

De katholieke pers is met haar uitvoerige sportrubrieken gekomen, toen de belangstelling er reeds was. Zij heeft dit gedaan en mocht dit doen, omdat sport als zoodanig nuttig en noodig is, zoo dat zij de goedkeuring van Paus Pius XI mocht verwerven.

De Tijd verwijst naar een ingezonden brief in *de Telegraaf* van een paar dagen eerder.

"De Telegraaf" plaatste dit stuk, zonder op de gestelde vragen een antwoord te geven.

Intusschen ziet men dat prof. Molkenboer bij zijn actie tegen de matelooze overdrijving in de sport niet alleen staat. Den steun der katholieke pers is hem bij voorbaat verzekerd, mits hij zelf ... alle overdrijving achterwege laat.

Verderop in *de Tijd* is nog redelijk wat aandacht voor de afsluiting van het toernooi. Een pagina is gereserveerd voor alle uitslagen van het evenement, erna een reportage over de sluitingsceremonie en de laatste uitslagen.

§ 4.3 Sport in de Tijd

Van de vier onderzochte kranten doet *de Tijd* het minste aan sport. Ongeveer zeventig vrijwel allemaal korte berichten staan er in de twee weken in 1927 en 1928 in de krant. De opmaak verandert tussen 1927 en 1928 nauwelijks. De sport staat in hoofdletters gecentreerd boven het bericht, onder de kop een dikgedrukte regel, vaak niet veel meer dan *Om het wereldkampioenschap, of de uitslagen*. De kop wordt in elk geval niet gebruikt om de lezer te verleiden tot het lezen van het bericht. De sportsectie wordt afgedrukt op pagina 7 in de krant en neemt meestal nog geen kolom in beslag, op maandag komt pagina 8 er meestal bij.

§ 4.3.1 Sporten

Evenals de voetballende arbeiders in *Het Volk*, krijgen de voetballende katholieken in de *Tijd* de ruimte. De verslagen van de voetbalwedstrijden van de R.K. Voetbal-federatie staan nog voor die van de NVB, de 'gewone' bond. Ook voor berichten of mededelingen van andere katholieke sportbonden is ruimte.

Waar zitten onze schakers?

De R.K. Schaakclub "De Pion" schrijft ons het volgende:

Waar zitten onze R.K. schakers? Deze vraag wordt meermalen gesteld door vele leden van de R.K. Schaakclub "De Pion" (Schaakavond Woensdags in cafe De Kroon, Rembrandtplein).

En niet ten onrechte!

Het is bekend dat er heel wat schakers onder ons katholieken gevonden worden die niet vereenigd zijn, maar als loutere eenlingen hier en daar het schoone spel beoefenen. (...)

Erger is het gesteld met hen die "De Pion" ontwijken en in niet-katholieke clubs verkeerden.

Gij allen, (...), komt eens kennis maken met de reeds 11 jaren bestaande katholieke schaakclub "De Pion" alwaar ge U kunt meten met krachten uws gelijke, maar ook met 1^e klassers.⁸²

In zowel 1927 als in 1928 is het voetbal de grootste sport in de krant. In 1927 komt schaken op de tweede plaats, wat ook te maken heeft met de wedstrijden tussen Capablanca en Aljechin waar bijna dagelijks ruimte voor is en in 1928 is dammen de tweede sport, wat wordt veroorzaakt door het wereldkampioenschap.

Evenals in *Het Volk* is ook hier relatief weinig aandacht voor de elitesporten.

In 1927 staan enkel de hockeyuitslagen in de krant, plus twee berichtjes over de selectie van het hockeyelftal. In 1928 wordt voor het weekend het hockeyprogramma gepubliceerd, erna alleen de uitslagen. Tennis krijgt een keer de ruimte:

LAWNTENNIS

R.A.I.-wedstrijden.

Van 18 tot 25 Nov. Zullen op de overdekte banen van het R.A.I.-gebouw te Amsterdam open wedstrijden worden georganiseerd.⁸³

In vergelijking met de andere kranten heeft *de Tijd* ook opvallend weinig internationaal sportnieuws. Dat zal ook te maken hebben met het perspectief van de krant. De eigen, in dit geval katholieke, kring was het belangrijkste en alles wat daarbuiten gebeurde werd lang niet altijd belangrijk genoeg geacht voor een plaatsje in de krantenkolommen.

§ 4.3.2 Genres

De sportkolommen in 1927 en 1928 zijn in de eerste plaats bedoeld voor het leveren van feiten, niet voor uitgebreide commentaren, of mooie reportages. Ook in berichten die zich daar juist voor lenen onthoudt de krant zich van commentaar:

VOETBAL

Geen wedstrijden op Zondagmorgen in Zandvoort

Omtrent deze aangelegenheid vernemen wij:

De burgemeester van Zandvoort heeft een persoonlijk schrijven als hoofd der politie gericht aan de besturen van de plaatselijke voetbalverenigingen. Hij dringt in dat schrijven aan op medewerking van de besturen, om te voorkomen dat er Zondagmorgens onder kerktijd voetbalwedstrijden worden gehouden en dat eventuele wedstrijden eerst om twaalf uur zullen aanvangen.

⁸² *De Tijd*, 17 oktober 1928

⁸³ *De Tijd*, 29 oktober 1928

De voetbalbesturen hebben dit schrijven reeds in bestuursvergadering behandeld. Daar de verenigingen maar over een veld beschikken, zien zij zich voor moeilijkheden geplaatst. Ze hebben dit schrijven van den heer van den Aard, secretaris van den H.V.B. om in den Bond deze kwestie te behandelen.

In 1928 wordt al wel vaker commentaar geleverd.

Tienduizend pond voor een rechtsbinnen

Arsenal heeft van de Boltonwanderers den rechtsbinnen Jack overgenomen. Deze overdracht kostte Arsenal slechts 10.000 Pond!! Zulke kostbare rechtsbinnens hebben wij hier in Nederland gelukkig niet.⁸⁴

En een scheidsrechtersbijeenkomst voor Roomsche officials wordt uitmuntend genoemd:

(...)Dergelijke avonden moeten zich veel herhalen. Het kweekt een vriendschappelijken geest tusschen de scheidsrechters onderling en toe waardeerding voor elkanders moeilijk werk ontstaan.⁸⁵

§ 4.3.3 Bron

Ook *de Tijd* is gierig met bronvermeldingen. Alleen bij het schaaknieuws in 1927 maakt de krant met een dateline melding van de nieuwsleverancier: Vaz Diaz, Reuter of United Press. In 1928 is een tijdschrift een keer de bron:

Om het wereldkampioenschap

Volgens "La Strategie" zal de match om het wereldkampioenschap tussen Aljechin en Bogoljubow in den herfst van 1929 gespeeld worden.(...) ⁸⁶

§ 4.3.4 Rolopvatting

De rol die de sportjournalist(en) in *de Tijd* voor zichzelf zien weggelegd lijkt in de eerste plaats die van informatievoorzieners te zijn. Er wordt relatief weinig over sport gepubliceerd en als het gebeurt, is het meestal alleen feitelijke informatie. Dat een ingezonden brief als die van schaakclub De Pion gewoon wordt geplaatst, is service: zowel aan de lezer als aan de katholieke wereld. En ten slotte treedt de journalist in 1928 ook een aantal keer op als duiders, zij het in erg beperkte mate: waarbij de journalist dus voor de lezer interpreteert.

Grote verschillen in de sportjournalistiek in *de Tijd* zijn er nauwelijks tussen 1927 en 1928. Op basis van deze meting kan dus gesteld worden dat de Olympische Spelen de sportjournalistiek in *de Tijd* nauwelijks beïnvloed hebben. Dat viel te verwachten gezien de beperkte aandacht die de krant aan het evenement besteedde. En ook de focus van de krant, namelijk de katholieke wereld, gaf al aan dat de krant zich niet zou laten beïnvloeden door een werelds evenement als de Olympische Spelen.

⁸⁴ *De Tijd*, 17 oktober 1928

⁸⁵ *De Tijd*, 25 oktober 1928

⁸⁶ *De Tijd*, 26 oktober 1928

5 DE TELEGRAAF

In dit hoofdstuk zal bekeken worden welke ontwikkeling de krant *de Telegraaf* doormaakte tussen oktober 1927 en 1928. Eerst wordt de plaats van deze krant in het journalistieke landschap tot 1928 beschreven. Daarna zal bekeken worden hoe de krant verslag deed van de Olympische Spelen. Vervolgens worden de sportberichten in de krant in oktober 1927 en oktober 1928 bekeken. Er zal bij de analyse van de meetmomenten vooral gelet worden op de in hoofdstuk 1 beschreven aspecten van professionalisering.

§ 5.1 De Telegraaf in het journalistieke landschap tot 1930

Vanaf begin 1893 verscheen het Amsterdamse ochtendblad *de Telegraaf* voor het eerst. Al snel verschenen er twee edities per dag. De krant was neutraal en mocht volgens de statuten 'nimmer de beginselen van eenige staatkundige of kerkelijke richting (...) voorstaan.'

In de eerste jaren van haar bestaan, toen krantenondernemer Henry Tindal nog eigenaar was, richtte de krant zich nog niet op de massa. Toen *de Telegraaf* in 1902 werd overgenomen door drukker Hak Holdert maakte de krant veel verlies. Holdert liet de redactie over meer geld beschikken, zodat de krant inhoudelijk en qua omvang kon groeien.⁸⁷

De krant groeide onder de leiding van Holdert enorm: van 5412 abonnees in 1902, naar meer dan 250.000 in 1930. De krant lag in die periode wel regelmatig onder vuur. Vooral toen in de Eerste Wereldoorlog *de Telegraaf* openlijk partij koos voor de geallieerden en later bleek dat de krant regelmatig overlegde met Franse en Italiaanse gezanten. Ook werd hoofdredacteur Schroder gearresteerd, omdat hij door zijn commentaar de Nederlandse verstandhouding met de Duitsers in gevaar zou brengen.

Tussen de Nederlandse Journalisten Kring en de krant boterde het niet. De NJK had grote moeite '*de Telegraaf* als een journalistiek product te zien', schrijft Wijffjes.⁸⁸ Andere kranten vonden dat juist in de oorlog de journalistiek zich gedeisd moest houden, om het land niet in gevaar te brengen. Maar *de Telegraaf* trok zich daar niets van aan. Holdert wilde een krant die haar gevoel volgde, ondanks de in de statuten vastgelegde neutraliteit.⁸⁹

Hoewel de krant omstreden was bij haar collega's/concurrenten, beïnvloedde zij die wel. L.J. Plemp van Duiveland, oud-voorzitter van de NJK, zei in 1930 dat *de Telegraaf* de Nederlandse pers in zoverre verbeterd zou hebben 'dat zij meer is overgegaan tot een betere indeeling, tot het aanbrengen van niet te schreeuwerige hoofden, tot het lossen maken van den toon, tot vermindering en besnoeiing van veel vervelends, tot bekorting van langdradige verslagen, tot illustrering. Maar de sensatiezucht (van *de Telegraaf*, MS) heeft zich niet van haar (De Nederlandse pers, MS), meester kunnen maken.⁹⁰

De Telegraaf liep inhoudelijk inderdaad ver voor de andere kranten uit en had dankzij haar grote redactie vaak een primeur. Het was een van de eerste kranten die niet alleen een fotopagina had, maar ook foto's in de reguliere krantenkolommen afdruckte.

De krant was na de Eerste Wereldoorlog wel fatsoenlijker geworden, zei Plemp van Duiveland maar was in 1930 nog steeds de krant van 'sportslieden en de financiers'.⁹¹ En dat blijkt ook uit de vele aandacht die de krant aan sport besteedde.

⁸⁷ Schneider, *De Nederlandse krant 1618-1978*, 267-271

⁸⁸ Wijffjes, *Journalistiek in Nederland*, 131-137

⁸⁹ Ibidem, 132

⁹⁰ Schneider, *De Nederlandse krant*, 275-276

⁹¹ Scheider, *De Nederlandse krant*, 275

§ 5.2 De Olympische Spelen in de Telegraaf

Uiteraard opent de sportminnende *Telegraaf* in de avondkrant van zaterdag 28 juli met de Olympische Spelen. En alle dagen gedurende het evenement wordt er uitgebreid aandacht aan besteed. De krant heeft zelfs een rubriek voor de buitenlandse bezoekers: in het Frans, Duits en Engels publiceert de krant dagelijks een verslagje van de belangrijkste gebeurtenissen onder de kop Olympische Revue. En ook de uitgaansrubrieken zijn in deze talen opgesteld, zodat de duizenden in de stad aanwezigen supporters zich ook 's avonds kunnen vermaken.

De Telegraaf adverteert met het feit dat ze honderdduizend betalende abonnees heeft en dat 'een der knappe koppen' onder onze lezers' daar een logo voor bedacht heeft: de vijf ringen die symbool staan voor de Spelen vormen de vijf nullen van het getal, een zijaanzicht van een man in sportoutfit het cijfer 1:

Zoals de atleet geteekend is voor de vijf cirkels der Olympische Spelen, zoo staat het cijfer 1 voor de vijf cirkels van het honderdduizendtal onzer betalende abonné's. Die 1 beteekent tevens, dat ons blad nummer één is zoo wat nieuws als advertenties en oplaag betreft. En ook de Olympische woorden CITIUS * ALTIUS * FORTIUS zijn volgens onzen lezer van toepassing op De Telegraaf, het dagblad dat altijd sneller is met zijn nieuws, steeds lectuur biedt van hooger kwaliteit en voortdurend zijn adverteerders een krachtiger publiciteit biedt dan eenig ander dagblad.

De krant maakt gebruik van grote koppen in verschillende lettertypen, foto's in de krantenkolommen en plaats ook veel cartoons en tekeningen.

Net als in de volgende paragraaf zal blijken, is ook tijdens de Spelen de sportberichtgeving in *de Telegraaf* gevarieerder dan in andere kranten. Naast de vele wedstrijdverslagen, reportages en uitslagen, worden er ook sporters geïnterviewd, iets dat voor de sportkolommen nog helemaal niet gangbaar was in die tijd.

ZOO HEBBEN WE ALLEBEI WAT

De gelukkige Atkinson

Een glas bier in z'n hand, een sigaret in den lachenden mond, een kort "How do you do".. voor mij staat Atkinson, Olympisch kampioen 110 M. horden.

Het is moeilijk een gelukkig mensch te interviewen, vooral als hij zenuwachtig van geluk is. En ik begin maar te wijzen op het potje bier en de sigaret.

-Dat zal smaken na zoo'n langen tijd van onthouding.

Z'n breede mond lacht nog breeder.

-Ik heb nooit opgehouden sigaretten te rooken, bekent hij stoutmoedig. Het hindert mij niet; integendeel, ik vind er baat bij... Weg zijn mijn illusies over strenge training. Hier staat voor mij een Olympische atleet die vandaag den titel veroverde en gisteren nog rookte. (...) ⁹²

§ 5.3 Sport in de Telegraaf

Dit onderzoek, deze scriptie is voor een belangrijk deel afhankelijk van de in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag bewaarde microfilms met daarop alle kranten van de afgelopen eeuw. Ook *de Telegraaf* staat op film, maar helaas ontbreken van de jaren 1927 en 1928, en wellicht van nog meer jaren, juist op maandag de sportpagina's. Hoewel juist op deze dag vaak de meeste sport in de krant te

⁹² *De Telegraaf*, 2 augustus 1928

vinden is, is ook zonder deze pagina's veel over de sportjournalistiek in *de Telegraaf* te zeggen.

Deze krant publiceerde namelijk vrijwel elke dag bijna een hele pagina vol met sport. En waar zowel in *de Tijd* als in *het Volk* de sportjournalistiek in 1927 nog in de kinderschoenen stond, is de sportverslaggeving in *de Telegraaf* al veel verder ontwikkeld. Evenals in de reguliere journalistiek liep deze krant ook met de sport voorop als het gaat om opmaak, nieuwskeuze, genres en duiding.

Opvallend aan de sportberichtgeving in *de Telegraaf* is niet zozeer het verschil tussen 1927 en 1928, want dat is niet zo groot. Opvallend aan de sportverslaggeving in deze krant is dat deze eigenlijk al erg veel lijkt op dat wat er tegenwoordig in de dagbladen is terug te vinden.

In de opmaak verandert er weinig tussen 1927 en 1928. Op bijna elke sportpagina staan wel een of meerdere afbeeldingen: tekeningen, foto's of cartoons. Koppen prijken soms over twee kolommen, vaak met verscheidene onderkoppen. En die koppen proberen lezers daadwerkelijk naar het artikel te lokken, iets dat bij andere kranten nauwelijks te zien is. In de grotere verhalen maakt de krant ook gebruik van tussenkopjes, die ook uitnodigend werken.

Het verhaal over de paardensportwedstrijd Cross Heezenberg op 26 oktober 1928 bijvoorbeeld, wordt ingeleid met de koppen:

LUIT. VLIELANDER WINT.

Spannende strijd om de eerste plaats.

VEERTIEN DEELNEMERS BEREIKEN HET EINDPUNT

Het verhaal wordt gebroken door de tussenkopjes: 'Een scherpe finish' en 'Een nat pak.'

De Telegraaf heeft zowel in 1927 als in 1928 in twee weken rond de 150 sportberichten in de krant,⁹³ ongeveer evenveel als *de NRC*. In de ordening lijkt de krant op geen van de andere drie onderzochte kranten: het belangrijkste verhaal, zoals bijvoorbeeld het interview met Kea Bouman (zie hieronder) vormt de opening van de sportpagina. De korte nieuwsberichten of uitslagen komen later. In dit opzicht lijkt de krant dus al erg op de hedendaagse krantenpagina's, waar het eigen nieuws meestal bovenaan staat.

§ 5.3.1 Sporten

Ongeveer evenveel internationaal sportnieuws als nieuws dat betrekking heeft op de Nederlandse sport haalt de krantenpagina's van *de Telegraaf*. Voetbal is ook in deze krant de grootste sport, maar opvallend is dat er ook voor andere sporten als tennis en wielrennen ruime aandacht is.

De wedstrijd tussen Capablanca en Aljechin krijgt ruimte in 1927, evenals het wereldkampioenschap dammen in 1928. Auto- en luchtvaartverhalen worden ook op de sportpagina's gepubliceerd.

§ 5.3.2 Genres

De genres op de sportpagina's van *de Telegraaf* zijn zowel in 1927 als in 1928 erg gevarieerd. Daardoor krijgt de lezer niet alleen feitelijke nieuwsberichtjes voorgeschoteld, maar ook achtergronden en columns. Ook het voor sportpagina's

⁹³ Dit is een schatting, omdat de maandagpagina's ontbreken in *de Telegraaf*.

hoogst ongebruikelijke interview wordt twee keer geteld: In 1928 met vliegenier Anthony Fokker en het jaar ervoor met tennisster Kea Bouman, die in dat jaar ook Roland Garros had gewonnen⁹⁴ en werd ondervraagd over haar rondreis door de Verenigde Staten waar ze, niet onverdienstelijk, meedeed aan verschillende toernooien.

"De meisjes zijn er over 't algemeen veel oppervlakkiger dan in Holland. Als zij aanleg voor tennissen hebben, doen zij ook den geheelen dag niets anders. Zijn zij getrouwd, dan moet de ongelukkige echtgenoot maar genoegen nemen met het "tennisleven" van zijn vrouw."⁹⁵

Commentaar op het selectiebeleid voor het Nederlands elftal blijkt van alle tijden. De selectiemethode van de technische commissie van het Nederlands elftal wordt in commentaren uitgebreid aan de orde gesteld in *de Telegraaf*, iets dat *het Volk* zoals gezegd bekritiseerde.⁹⁶

HOLLANDSE STAMPPOT

(...) Massy, de spil van het Nederlandsch elftal, die 12 maal de Oranje-trui droeg, is gezakt voor een examen-commissie, welke het niet de moeite waard vond in meerderheid te verschijnen. Twee van de vijf heeren hebben Massy Zondag hun dwalende blikken nog waardig gekeurd en de andere drie geloofden het wel. Voor een loterij is het ook volmaakt overbodig kennis te maken met de briefjeshouders: je trekt maar en de elf gelukkigen komen vanzelf te voorschijn. (...) Met elf spelers is een elftal altijd compleet en wat of hoe zij spelen is bijzaak.⁹⁷

De journalist vervolgt met een opsomming van spelers die bij hun club op een andere positie spelen dan waarvoor ze in het nationale team zijn geselecteerd, om vervolgens te eindigen met:

(...) in Hollandschen stamppot gaat ook alles door elkaar. En deze kost is inderdaad een combinatie!
Zou deze commissie niet liever een restaurant gaan exploiteren?

Een paar dagen later schotelt de krant de lezer een gefingeerd interview met enkele leden van de selectiecommissie voor, waarin gevraagd wordt welke selectiemethode zij hanteren.

-De een beweert dat de namen der spelers corresponderen met de staartnummer in de laatste trekking van de Staatsloterij. Dit is natuurlijk vuige laster. Iedereen weet wel wie de beste voetballers zijn en wanneer we eenvoudig de beste combinatie nemen die er in clubverband te krijgen is, pleegden wij als elftalcommissie zelfmoord, want dan kon men het heele geval wel aan den suppoost van Blauw-Wit overlaten.

(...)

-(...)Denkt u te winnen met dit elftal?

-Wij denken niet meneer - ik bedoel, wij zijn zeker dat de geestdrift, de kracht van de geestdrift, de geestdrift, die... eh... de geestdriftige kracht, die zoo vaak de kastanjes uit het vuur heeft gehaald, ook ditmaal de elftalcommissie een schijn van gelijk zal geven. En dan zijn wij weer tot de volgende trekking boven-Jan.

De verschillende genres geven de sportpagina's van *de Telegraaf* een gevarieerd

⁹⁴ tot 1996, toen Richard Krajicek Wimbledon won, was zij de enige Nederlander met een Grand Slam-titel

⁹⁵ *De Telegraaf*, 29 oktober 1927

⁹⁶ Zie hoofdstuk 3, pagina 18

⁹⁷ *De Telegraaf*, 24 oktober 1927

uiterlijk.

§ 5.3.3 Bron

De Telegraaf maakt relatief vaak bekend hoe ze aan haar informatie is gekomen. De krant blijkt een groot correspondentennetwerk te hebben, vooral in vergelijking met andere kranten. Uit Zweden, Noorwegen, Engeland, België en Duitsland wordt bericht door correspondenten. Soms is het ook een 'bijzondere correspondent', waarschijnlijk iemand die een verhaal had en ermee naar *de Telegraaf* ging. Ook de "(eigen tel.)" is regelmatig een bronvermelding: dat zal de eigen telegraaf van de krant zijn, maar van wie dat bericht dan afkomstig is, blijft onduidelijk.

Verdere bronnen zijn persbureaus als Reuter, United Press en diverse kranten en tijdschriften worden ook een enkele keer genoemd: *New York Times*, *Biljartwereld*, *L'Auto*, *Daily Mail*, het Russische *Izwestija* en de *IJsbode*. Tussen beide meetmomenten zijn er qua aantallen bronvermelding geen opvallende verschillen.

§ 5.3.4 Rolopvatting

In beide jaren is de sportjournalist aanwezig in de berichtgeving als duider. Toch lijkt de sportjournalist in 1928 wat meer lef te hebben dan een jaar eerder. In een commentaar op het mogelijk niet doorgaan van het Olympisch tennistoernooi, omdat buitenlandse spelers vergoedingen eisen, is de mening van de journalist in 1927 uiterst genuanceerd:

Zullen de groote spelers dan toch komen...? Parijs en Wimbledon hebben aantrekkelijker traditie!

Hopen we slechts dat zij wel komen - maar dat dan de Olympische eer de attractie zij! Zooals die het toch stellig in 1924 was en zooals die nu nog Tilden, Hunter, miss Wills, mrs. Mallory en jongere Amerikanen trekt.⁹⁸

In 1927 zijn de selectiebekendmakingen van het Nederlands voetbalelftal geen reden tot hevige commentaren in de krantenkolommen van *de Telegraaf*, terwijl een jaar later de selectiecommissie wordt verweten 'stampot' te maken van het Nederlands elftal. Het lijkt erop dat de sportjournalist na de Spelen meer stelling durft te nemen dan ervoor.

De variatie tussen het eerst een laatste meetmoment in *de Telegraaf* is ongeveer gelijk. Daaruit kan dus niet direct een verandering geconcludeerd worden. Wel toont het gebruik van de verschillende genres aan dat de rolopvatting van de journalisten meer is dan enkel nieuws en informatie objectief verschaffen.

De actualiteit is altijd aanleiding voor een verhaal, maar vaak wordt er ook de geschiedenis ingedoken. Een verhaal over de eerste auto's, naar aanleiding van de autoshow in Parijs, of over een cricketspeler in de Middeleeuwen, naar aanleiding van opgedoken archieven in Engeland: het bieden van vermaak, ontspanning en/of entertainment als rolopvatting hebben de journalisten geïnspireerd deze stukken te maken.

Blijkens de kritiek op het Nederland elftal zien de journalisten het ook als hun taak om misstanden (hoewel dat woord misschien wat te zwaar is) aan de kaak te stellen. Daarbij is overigens van de door Stokvis gesignaleerde dienstbaarheid aan de bond nauwelijks iets te merken.

Versillen tussen *de Telegraaf* van oktober 1927 en oktober 1928 zijn er niet veel. De krant onderscheidt zich zowel in 1927 als in 1928 van de andere kranten

⁹⁸ *De Telegraaf*, 29 oktober 1927

door haar gevarieerde berichtgeving.

6 DE NIEUWE ROTTERDAMSCH E COURANT

In dit hoofdstuk zal bekeken worden welke ontwikkeling de liberale krant *De Nieuwe Rotterdamse Courant* doormaakte tussen oktober 1927 en 1928. Eerst wordt de plaats van deze krant in het journalistieke landschap tot 1928 beschreven. Daarna zal bekeken worden hoe de krant verslag deed van de Olympische Spelen. Vervolgens worden de sportberichten in de krant in oktober 1927 en oktober 1928 bekeken. Er zal bij de analyse van de meetmomenten vooral gelet worden op de in hoofdstuk 1 beschreven aspecten van professionalisering.

§ 6.1 De NRC in het journalistieke landschap tot 1930

De liberale krant de *Nieuwe Rotterdamse Courant* werd in 1844 opgericht met de ondertitel: Staats-, Handels, Nieuws-, en Advertentieblad. De krant wilde de handelsbelangen van Rotterdam ondersteunen en tegelijkertijd 'verklaarde de redactie echt constitutionele begrippen te willen verbreiden, alle regeringsdaden te zullen toetsen aan de grondwet, 'de hoeksteen onzer vrijheid', en vooral de vrijhandelsgedachte te zullen propageren.'⁹⁹

Vanaf 1878 verscheen er naast het ochtendblad ook een avondeditie van de krant om de concurrentie bij te blijven benen. De NRC was een kwaliteitskrant en andere kranten gebruikten de liberale krant vaak als bron. De krant neutraliseerde de vaak eenzijdige berichtgeving van persbureaus door eigen correspondenten,¹⁰⁰ iets waar niet alle kranten de middelen voor hadden. Vooral tijdens de Eerste Wereldoorlog gaf dat de krant veel gezag. De nieuwe opmaaktechnieken, die door populaire kranten als *de Telegraaf* wel werden ingezet, bereikten de NRC niet. Tot in de jaren twintig werden foto's uit de kolommen geweerd.¹⁰¹

Voor het *Algemeen Handelsblad*, een Amsterdamse liberale krant waarmee de NRC in 1970 zou fuseren, was de liberale Rotterdamse krant vaak een voorbeeld.

§ 6.2 De Olympische Spelen in de NRC

Het avondblad van de liberale NRC opent zaterdag 18 juli met de Olympische Spelen. Een grote kop met daaronder de vijf belangrijkste sporten van dat evenement: Atletiek, Schermen, Roeien, Zwemmen, Krachtsport.

Wat volgt is een verhaal over het Olympisch stadion, ernaast een achtergrondverhaal waarin alle edities van de spelen vanaf 1896 worden besproken. De vier eerste pagina's van de krant staan vol met voorbeschouwingen en vele foto's van de deelnemers: soms wel acht op een pagina. De zondag erna beheersen de foto's van de openingsceremonie zelfs meer dan de helft van de voorpagina. Gedurende het hele evenement zijn er drie tot vier pagina's voor de Spelen uitgetrokken. Opvallend bij de verhalen in de NRC zijn de bronvermeldingen:.

Een zwemmedewerker meldt ons:

Een makkelijk ochtendje. Zeven series van de 100 M. vrije slag voor heeren. Dat was al. Toen konden we weer gaan lunchen. Nu zijn de 100 M series niet onaangenaam om te zien. Want het gaat erg hard en wie niet in de omstreken van 1 minuut komt, heeft geen kans voor de demifinale.

⁹⁹ Schneider, *De Nederlandse krant 1618-1978*, 157

¹⁰⁰ Ibidem, 232

¹⁰¹ Ibidem, 232

En zo zijn er meer bronnen:

- de heer A. Tordior Bz (of een ander) schrijft ons
- een onzer Haagsche sportcorrespondenten meldt ons
- een zwemmedewerker schrijft ons
- men schrijft ons uit de schermerskringen

Het lijkt erop dat de *NRC* veel mensen heeft ingeschakeld om maar geen moment van het toernooi te missen.

Ook van deze krant viel te verwachten dat het de Spelen op de voet zou volgen. Al in 1927 staan er gemiddeld meer dan tien sportberichten in de krant.

§ 6.3 Sport in de *NRC*

De krant met de meeste sportberichten in zowel 1927 als 1928 is de liberale *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, op beide meetmomenten publiceert deze ongeveer 170 berichten in twee weken. Gezien het verschil in lengte van de verhalen besteedt *de Telegraaf* uiteindelijk in totaal meer woorden aan sport in de krant besteden.

De opmaak blijft grotendeels hetzelfde: de sport wordt genoemd, eronder staat een kop of kernwoord uit het verhaal: een bericht over een kegelwedstrijd heet 'Onder Ons', naar de kegelvereniging. Onder de koppen 'Voetbal' en daaronder 'In Engeland', staat een overzicht van de gespeelde wedstrijden in de Engelse competitie. Waar *de Telegraaf* met de kop de lezer probeert te verleiden tot lezen, doet *de NRC* slechts heel af en toe een poging daartoe: meestal is de kop het onderwerp, evenals in *de Tijd*. Bij de schaarse lange verhalen gebruikt de krant tussenkopjes die vreemd genoeg onderdeel zijn van de zin:

(...)

[broodtekst] En thans heeft de heer Bolt

[tussenkop] de oefeningen in een methode vastgelegd

[broodtekst] Het is hem duidelijk geworden wat onzen hardrijders mankeert. (Etc)¹⁰²

Het verschil tussen beide meetmomenten is vooral dat er in 1928 beeld wordt gebruikt op de sportpagina's, waar dat het jaar ervoor nog niet gebeurde. Dat zal vooral met de ontwikkelingen binnen de hele krant te maken hebben en niet zozeer met de ontwikkeling van de sportjournalistiek.

§ 6.3.1 Sporten

Voetbal is de sport die het meest aan de orde komt, maar ook van veel sporten die in de andere kranten slechts een keer of zelfs helemaal niet aan bod komen, zijn gemiddeld in elk meetmoment in de *NRC* wel drie berichten te vinden. Uiteraard is er ook ruime aandacht voor de elitesporten golf, tennis en hockey. Maar meestal zijn ook deze berichten niet meer dan een kort wedstrijdverslag, een programma-aankondiging of een uitslag.

De wedstrijden van voetbal, hockey en korfbal worden op de vrijdag voorbeschouwd en op maandag staan er verslagen van in de krant. Bij voetbal een verslag van vrijwel elke gespeelde wedstrijd op het hoogste niveau, van de andere sporten meestal 1 of 2 wedstrijden en een overzicht.

Wat de selectiecriteria op de redactie zijn, is onduidelijk. Zowel in 1927 als in 1928 lijkt deze krant slechts een doorgeefluik te zijn van wat via persberichten of -bureaus binnenkomt.

¹⁰² *NRC*, 22 oktober 1927

Voetbal

Tsjecho-Slowakije - Italië

De Belgische scheidsrechter, de heer John L**** te Antwerpen, zal 28 dezer den wedstrijd Tsjecho-Slowakije - Italië leiden.¹⁰³

Net als in *de Telegraaf* staat ook in de *NRC* relatief veel internationaal sportnieuws: ongeveer de helft van het aantal berichten heeft betrekking op sport of een sporter in het buitenland.

§ 6.3.2 Genres

De overheersende genres zijn dus korte nieuwsberichten en wedstrijduitslagen, soms voorafgegaan door een paar regels wedstrijdverslag. Voetbalwedstrijden in de Nederlandse competitie worden op maandag uitgebreid besproken, evenals in de andere kranten. Opvallend zijn ook de nieuwsberichten waarvan het onderwerp slechts een keer voorkomt in die twee weken.

Cricket

In Australië

Macartney exit?

Macartney, de groote Australische allround-speler, heeft voor een plaats in het elftal van Nieuw Zuid-Wales dat een wedstrijd zal spelen tegen de uit Engeland teruggekeerde Nieuw-Zeelanders bedankt en aan Reuter's correspondent meedeeld dat hij zich uit actief cricket terug denkt te trekken.

(Indien Maccartney bij dit voornemen blijft, zou het een even groot verlies voor Australië beteekenen als het verlies van Hobbs of Hendren voor Engeland, maar ongetwijfeld zal men voor het begin van het Australische seizoen in December nog wel pogen Macartney van gedachten te doen veranderen, zooals ook voor twee jaar gelukt is - Red.)

Vooraf in het nieuws dat over sport in het buitenland gaat is ruimte voor dit soort niet-wedstrijdgerelateerde berichten. In het Nederlandse nieuws is dat slechts af en toe het geval. Zo staat er bijvoorbeeld een achtergrondverhaal/reportage over Jan Bolt, die in 1927 een nieuwe droogtrainingsmethode ontwikkelde voor schaatsers. Onder de kop 'Oefenen ook zonder ijs!' schrijft de Haagsche sportcorrespondent over een lezing van Bolt.

Na deze inleiding ving zijn eigenlijke lezing (methode Bolt) aan en toen heeft hij in hardrijderskostuum op schoenen zonder hakken zijn oefeningen op het droge gedemonstreerd eerst in gewoon tempo en daarna vertraagd. Hij doceerde daarbij hoe met weinig kracht gereden kan worden en hoe men de spieren die dienst deden telkens weer rust kan geven en hoe van een beweging geprofiteerd kan worden om meer vastheid te krijgen zonder meer kracht aan te wenen. Dit betrof het z.g. economisch rijden.

Dit verhaal is qua lengte ook een uitzondering: bijna anderhalve kolom. Veel langer dan de meeste andere verhalen.

Verhalen die alleen een commentaar zijn (zoals in *de Telegraaf* of *het Volk*) zijn er niet in de *NRC*. In 1927 is het zwemstadion iets dat tot enige polemiek leidt.

Het Olympisch zwemstadion

De moeilijkheden met het zwemstadion zoo goed als opgelost.

¹⁰³ *NRC*, 18 oktober 1928

Men begint met het werk.
Zal het groot genoeg worden voor de vele belangstellenden in de zwemsport.
Een niet gelukkige rede van de heer Blitz
Onze Amsterdamsche sportcorrespondent schrijft ons:

Er volgt een verhaal van ongeveer 60 regels over de stand van zaken rondom het stadion. Daarna:

Tot zoover onze Amsterdamsche sportcorrespondent.
Onzerzijds ook nog een enkel woord:
Zaterdagavond, bij de huldiging van de Europeesche zwemkampioenen is het Olympische ook nog ter sprake gekomen en wel in de rede van den heer Blitz, vertegenwoordiger van Het Y, die de gelegenheid - gezochte, maar niet gelukkige gelegenheid zouden wij het willen noemen - te baat nam om aan te dringen op spoed bij de werkzaamheden van het zwemstadion.

Die spoed was te meer noodzakelijk, omdat Nederland juist op zwemgebied een goede kans maakt de driekleur aan de Olympische mast te krijgen. En... Voegde de heer Blitz er aan toe: hoe spoediger het zwemstadion gereed is, des te spoediger kunnen onze zwemmers en zwemsters er gaan oefenen; we hebben dan een voorsprong op de buitenlandsche deelnemers.

Deze laatste opmerkingen van den heer Blitz lijkt ons al evenmin gelukkig en het komt ons zoo voor, dat de leiders van de Spelen stellig niet te vinden zullen zijn voor een dergelijke bevoorrechtiging van eigen landgenooten.¹⁰⁴

De heer Blitz kon dat niet over zijn kant laten gaan en krijgt twee dagen later in de krant de ruimte om zich te verdedigen. Blitz vond zijn uitspraken helemaal niet vergezocht en geeft daarvoor zijn redenen aan. En over de bevoorrechtiging van de landgenooten zegt hij:

Want als het een bevoorrechtiging heet dat er door onze landgenooten van te voren geoefend wordt, dan kan men o.a. bevoorrechtiging heeten: de landen die door hun sterke financiën reeds vier weken voor aanvang der Spelen zullen komen oefenen om zich te acclimatiseeren (zooals de Amerikanen te Parijs gedaan hebben); de landen die eveneens door hun financiële toestand in staat gesteld zijn een beroepstrainer te engageeren om de prestaties zoo hoog mogelijk op te voeren.¹⁰⁵

De krant reageert wederom en hekelt de slechte timing van Blitz op dat moment zijn uitspraken over het zwemstadion te doen.

(...) De heer Blitz wien het woord verleend was als vertegenwoordiger van Het Y, had den heer Blitz, het lid van de Technische Commissie op dat moment het zwijgen moeten opleggen.

Gedachten-wisseling over datgene, wat wij "bevoorrechtiging van eigen landgenooten" hebben genoemd, is nutteloos. 't Is een kwestie van gevoel. De heer Blitz voelt het anders dan wij en vindt het heelemaal zoo erg niet. Dat er zwem-autoriteiten zijn van ons gevoelen ten deze, konden we zaterdagavond reeds bemerken, na de rede van den heer Blitz en voorts vleien we ons met de hoop dat men in Olympischen kring over een voldoende kwantum goeden smaak beschikken zal om een

¹⁰⁴ NRC, 17 oktober 1927

¹⁰⁵ NRC, 19 oktober 1927

breed sportief standpunt in te nemen en zich niet te beroepen op wat andere naties mogelijk (mis) deden.

Redactie¹⁰⁶

Erna komt echter een dergelijke polemiek in de meetmomenten niet meer voor.

§ 6.3.3 Bron

Behalve bij berichten die slechts uitslagen of ultrakort een verslag weergeven, wordt relatief vaak opgeschreven hoe de krant aan het nieuws komt: 'Medewerkers hier ter stede', 'onze haagsche sportcorrespondent', 'Athletic News', 'naar de Courant meldt', 'Reuter', 'correspondent'. Het paardensport-evenement in Dortmund wordt ook door de krant gevolgd, steeds boven elk verhaal staat '(particuliere correspondentie)'. Misschien was de schrijver van die stukken een bekende van een redactielid?

Het lijkt erop dat de *NRC* relatief weinig professionele journalisten inzette. Wie is de man uit Dortmund? Of wie is tijdens de Spelen de 'men' die schrijft uit 'schermerskringen'.

§ 6.3.4 Rolopvatting

Informeren is het hoofddoel van de sportredactie, van duiding of stellingname is slechts af en toe sprake. Onderstaand stuk informeert over een polemiek in het tijdschrift *Sport en beeld*.

De toer naar Indie

Wij lezen in het in Weltevreden verschijnend sportblad *Sport in Beeld* een ingezonden stuk, waarin er op wordt gewezen dat het Nederlandsche Voetbal niet veel bijzonders is.

(...)

De redactie tekent onder het stuk aan, dat geen enkele insider het oordeel van den heer Foltynski ernstig zal nemen. (...) ¹⁰⁷

Dat is het bericht: de opinie van de inzender van het stuk en de opinie van de redactie worden weergegeven, wat de *NRC* ervan vindt blijft onduidelijk.

In zowel 1927 als in 1928 is slechts sporadisch een commentaarachtig stuk te vinden, zoals het stuk over het Olympisch zwemstadion of hier in 1928 over de tennisbond.

(...)Een lakoniek officieel bericht meldt echter dat de vergadering niet doorgaat aangezien er noch van bestuurszijde, noch door de vereenigingen punten van behandeling zijn ingediend!

Alzoo is er dus in den NLTB momenteel een en al effenheid en gelijkmatigheid! Op zichzelf een merkwaardig verschijnsel in een tak van sport die nog in vollen opbloei is. Spelopleiding, ploegwedstrijden, de competitie, bieden o.i. nog wel eenige punten tot gedachtenwisseling.

Zijn we wellicht op een dood punt in de rol van de districten en districtsbesturen? Ligt het niet op den weg van deze laatste om bijeen te komen en, liever dan bij rondschrijven te bespreken welke aangelegenheden de aandacht van den algemeene vergadering behoeven? ¹⁰⁸

Verder beperkt de eigen mening van de journalist zich tot enkele regels bij een nieuwsbericht: een nieuwe cursus is een lovenswaardig initiatief, en het zal een gemis voor de sport zijn als een bepaalde sporter Nederland verlaat. Hierbij treedt de journalist dus wel degelijk op als duider, maar over het algemeen blijft

¹⁰⁶ *NRC*, 19 oktober 1927

¹⁰⁷ *NRC*, 25 oktober 1928

¹⁰⁸ *NRC*, 20 oktober 1928

hij de neutrale informatievoorzieners. Ook gezien de vele bronnen, die vermoedelijk niet altijd broodschrijvers waren, lijkt de krant dat het belangrijkste te vinden. Meer nieuws van misschien niet altijd even neutrale of professionele bronnen is belangrijker dan iets minder informatie in de krant.

Ook de *NRC* verandert weinig tussen 1927 en 1928. Net als tijdens de Olympische Spelen wordt in oktober 1928 veel beeld gebruikt, waarschijnlijk is die ontwikkeling vooral het gevolg van de technische mogelijkheden die de hele krant had. Zoals gezegd blijft de journalist meestal afwezig in de verhalen/berichten. De krant voorziet in informatie en duidt af en toe een bericht, maar houdt zich meestal op de vlakte.

7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De plannen voor Nederlandse kandidaatstelling voor de Olympische Spelen van 2028 zijn in ontwikkeling. Het NOC*NSF wil precies honderd jaar nadat Amsterdam de Spelen organiseerde het evenement opnieuw naar zich toetrekken. Met dat verschil alleen dat dit keer de regering en waarschijnlijk een meerderheid in de Tweede Kamer zich daar ook hard voor willen maken.

Voor kranten maakt het logistiek gezien nauwelijks nog uit of het vierjaarlijkse evenement in Peking (2008), in Sydney (2000) of in Amsterdam (2028?) is. Elk dagblad stuurt journalisten naar de Spelen. Die journalisten bezoeken wedstrijden en persconferenties, interviewen sporters, trainers en bestuurders en tikken hun verhaal, dat de volgende dag in de krant staat en misschien zelfs al eerder op de website van de krant.

Dat was in de eerste decennia van de vorige eeuw wel anders. Sport in de kranten was relatief nieuw, maar de Spelen van Amsterdam werden in de kranten breed uitgemeten en haalden zelfs regelmatig de voorpagina. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven was het informatieaanbod vier jaar later bij de Spelen in het verre Los Angeles schaars: 'Een persbureau zorgde voor de uitslagen en Jhr. Jan Feith, uitgezonden door eenige vooraanstaande dagbladen, heeft lezenswaardige brieven over de Spelen geschreven.'¹⁰⁹

De sportjournalistiek die in de jaren twintig nog in de kinderschoenen stond, kreeg in de zomer van 1928 te maken met een overdaad aan sportnieuws binnen handbereik. Dat zou de sportjournalistiek best wel eens beïnvloed kunnen hebben, was de vooronderstelling van dit onderzoek.

§ 7.1. Conclusie

Welke invloed hebben de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam gehad op de ontwikkeling van de sportjournalistiek in Nederlandse dagbladen? Deze vraag werd onderzocht door van vier verschillende kranten de edities van de laatste twee weken van oktober 1927 en die van oktober 1928 te analyseren.

Gekozen werd voor de *de Telegraaf*, de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, *het Volk* en *de Tijd*, respectievelijk een neutrale, een liberale, een socialistische en een katholieke krant, elk een van de grootste in zijn soort. De grootste protestante krant, *de Standaard*, werd achterwege gelaten, omdat deze geen sport tot haar kolommen toeliet.

In die kranten werd op verschillende zaken gelet: de opmaak, het gebruik van koppen, de hoeveelheid sportberichten, de lengte van de verhalen, variaties in genres en de onderwerpen van die verhalen. Ook werd aan de hand van die verhalen bekeken welke rol opvatting de sportredactie van die krant had: wilde die alleen informeren, of ook vermaken en duiding geven aan het sportnieuws?

Het antwoord op de hoofdvraag is volgens de gehanteerde analyse echter teleurstellend. In drie van de onderzochte kranten is weinig verschil tussen beide meetmomenten. Er zijn wel verschillen, maar die hoeven niet structureel te zijn: ze kunnen ook veroorzaakt worden door de verschillende hoeveelheden beschikbaar sportnieuws.

Of de verschillen zijn wel structureel, maar zijn het gevolg van een verandering die in de hele krant plaats had en niet als gevolg van de Olympische Spelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het gebruik van beeld in de *NRC*, dat in 1927 nog nauwelijks gebeurde en in 1928 veel meer, maar in de hele krant.

Ook in *het Volk* is het belangrijkste deel van de verschillen tussen de

¹⁰⁹ Meerum Terwogt, H.A., 'Het Nederlandsch Olympisch Comité en de Pers', in *Nederlands Olympisch Comité, 1912-1937*, 277-283, aldaar 281

meetmomenten waarschijnlijk toe te schrijven aan een verandering die op de hele krant betrekking had: de nieuwe hoofdredactie die een krant ging maken die minder op de partij en meer op het volk gericht was. Of de invoering van het sportkatern het gevolg is van de Spelen, zal moeten blijken uit notulen van redactievergaderingen hierover. Gezien het tijdstip van invoeren is het goed mogelijk dat daar wel de Spelen de redactie ertoe deed besluiten zich met een sportkatern meer te willen onderscheiden van andere kranten.

De Tijd besteedde zowel voor als na de Spelen relatief weinig aandacht aan sport. Dat gegeven gecombineerd met de kritische houding ten opzichte van het evenement, verklaart dat de Spelen ook in deze krant weinig zichtbare invloed hebben uitgeoefend op de sportjournalistiek.

Bij *de Telegraaf* is het andersom: de sportjournalistiek in die krant verandert nauwelijks tussen de oktober 1927 en oktober 1928, maar dat wordt waarschijnlijk juist veroorzaakt omdat de krant voorafgaand aan de Spelen al heel ver was met sportjournalistiek. Op beide meetmomenten maakte de sportredactie zowel qua genres als onderwerpkeuze en invalshoeken gevarieerde pagina's waarop de schrijvers van de stukken soms ook een duidelijke rol speelden.

Ook de *NRC* verandert weinig. Hoewel de krant wel op beide momenten veel aandacht aan sport besteedt, is er inhoudelijk nauwelijks verschil. De krant voorziet voornamelijk in informatie en houdt zich meestal op de vlakke. De Spelen boden een uitgelezen kans meer te variëren, maar ook daar bleef de verslaggeving beperkt tot voornamelijk verslagen, voorbeschouwingen en uitslagen. De uitzondering daarop vormt het achtergrondverhaal over de voorgaande edities van de Spelen. Wel lijkt de krant tijdens de Spelen meer journalisten/medewerkers te hebben ingehuurd om te voorzien in de sportberichtgeving.

Wat precies de oorzaak is van die in vergelijking met *de Telegraaf* veel minder gevarieerde pagina's, is niet helemaal duidelijk. Wellicht dat de krant sport gewoon niet belangrijk genoeg vond om er mooie verhalen over te maken. Of dat de krant niet in extra redacteuren voor de sportredactie wilde investeren, zodat er meer variatie op de sportpagina's zou kunnen komen. Misschien dat notulen van redactievergaderingen of andere gegevens uit het archief van de kranten meer zekerheid hierover kunnen geven.

Op basis van de analyse van de verschillen tussen oktober 1927 en oktober 1928 kan dus gesteld worden dat de Olympische Spelen weinig invloed hadden op ontwikkeling van de sportjournalistiek.

Wel kan er op basis van de krantenanalyse het een en ander gezegd worden over de stand van de professionalisering van de sportjournalistiek eind jaren twintig van de vorige eeuw.

Opleiding, organisatie, een registratiesysteem, een gezamenlijke ethiek en een gedeelde visie die aanvaard wordt door de gemeenschap, worden vaak genoemd als kenmerken van professionalisering.

Over de eerste drie valt op basis van de kranten weinig te zeggen. Wel is er uit de literatuur af te leiden dat pas in 1930 met de Haagsche Sportpers de eerste organisatie voor sportjournalisten werd opgericht. Drie jaar later volgde de Nationale Sportpers.¹¹⁰ Opleidingen voor journalisten stammen pas van na de Tweede Wereldoorlog. Of er in de onderzochte periode cursussen voor sportjournalisten waren, valt uit de literatuur niet af te leiden. Gezien het beperkte aanbod van andere journalistiekcursussen, zal dat waarschijnlijk niet het geval zijn.

Een perskaart voor de sportjournalisten was er wel, zo blijkt uit hoofdstuk 2,

¹¹⁰ Zie paragraaf 2.2

maar die werd regelmatig misbruikt door mensen die zich voordeden als verslaggever. Een waterdicht registratiesysteem kan dat dus zeker niet genoemd worden.

Ook een redactie die autonoom kan werken, zou duiden op professionalisering. Helaas is in de literatuur niet te vinden hoeveel sportjournalisten of –correspondenten en –medewerkers de krant in dienst had. Ook uit de krantenberichten zelf valt dit niet te halen, een stuk werd in die tijd vrijwel nooit van een auteursnaam voorzien.

Hadden de sportjournalisten uit de vier behandelde kranten een gezamenlijke visie op hun vak? Hoewel de kranten een verschillende focus hebben, lijken de sportredacties allemaal te vinden dat informatievoorziening hun belangrijkste taak is. *De Tijd* richt zich naast de reguliere ook op de katholieke sport, *het Volk* richt zich ook op de socialistische sport en de *NRC* en *de Telegraaf* besteden een groot deel van hun ruimte ook aan de internationale sport, iets dat de andere twee kranten minder doen. Bij drie van de vier kranten bestaat een ruime meerderheid van de berichten uit uitslagen, mededelingen of hele korte wedstrijdverslagen. Bij *de Telegraaf* is dat iets minder het geval, maar ook daar is de rol van de journalist als informatievoorzienaar een belangrijke. Toch zijn bij die krant meer roloppvattingen belangrijk. Het duiden van nieuws is in de achtergrondverhalen van belang, en het vermaken van publiek speelt bij bijvoorbeeld het nepinterview met de technische commissie van het Nederlands elftal een rol.

In *het Volk* zijn die laatste twee roloppvattingen ook meer terug te zien. Vooral in het tweede meetmoment, waar de rubrieken in het katern de Sportwereld zo opgevat kunnen worden.

De sportjournalistiek stond eind jaren twintig duidelijk nog in de kinderschoenen. Van een eenduidige visie op het vak was nog niet echt sprake en ook aan de andere genoemde professionaliseringskenmerken werd niet voldaan. Misschien dat dus niet de Olympische Spelen maar de komst van sport op radio en televisie wel een belangrijke rol speelden in de ontwikkeling van de sportjournalistiek.

§ 7.2 Aanbevelingen

Naar sportjournalistiek en de ontwikkeling ervan is nog weinig onderzoek gedaan. In boeken over journalistieke geschiedenis komt dit specialisme niet of nauwelijks aan de orde. Misschien omdat, zoals Stokvis beschrijft, sport in de media vooral een recreatieve functie heeft. 'De meeste mensen hebben geen kennis nodig van sportieve gebeurtenissen om beter geïnformeerd te kunnen handelen, behalve dan bij het voeren van gesprekken over sport.'¹¹¹

Buiten de vraag of dat niet voor een groot deel van de berichten in de krant geldt, is er nog een vraag van belang: maakt die recreatieve functie de sportjournalistiek minder relevant dan alle andere vormen van journalistiek?

Hoewel sport in de kranten niet een te grote rol moet spelen en het zeker in het perspectief van andere nationale en internationale ontwikkelingen van ondergeschikt belang is, is verder onderzoek naar het ontstaan en de ontwikkeling van sportjournalistiek wel degelijk belangrijk.

Veel lezers slaan de sportpagina's van hun krant als eerste open. Bij de best bekeken programma's op televisie staan vaak sportwedstrijden. De overheid gebruikt sport als bindmiddel in de maatschappij en in haar strijd tegen overgewicht. Speciaal voor topsporters worden nieuwe technologieën ontwikkeld. Een groot deel van de bevolking houdt zich actief met sport bezig en is benieuwd hoe de besten van de wereld het er vanaf brengen in hun discipline.

¹¹¹ Stokvis, 'Een genre in beweging', 191

En hoewel ook nu nog veel mensen vinden dat er wat minder 'gezanik' in de krant moet komen over 'elf van die vieze jongens, die achter een vuile bal aanlopen', zal ook deze zomer het nieuws over het EK Voetbal en de Olympische Spelen de voorpagina's halen.

Hoe ontwikkelde de rolopvatting van de sportjournalistiek zich in de afgelopen decennia en wat was en is de positie van de sportredactie bij de verschillende kranten? Ontwikkelde de sportjournalistiek zich synchroon aan de reguliere journalistiek, of maakte het een autonome ontwikkeling door? Het zijn allemaal interessante vragen die tot op heden nauwelijks onderzocht zijn.

Literatuurlijst

- Abbenes, A. van., 'Sport in de massamedia, krant, radio en televisie,' in *Sportcahiers* (Den Bosch, 1972), 32-45
- Arlman, H., *Een journalistieke canon, bouwstenen voor onafhankelijke journalistiek* (Amsterdam 2005)
- Arnoldussen, P., *Amsterdam 1928, Het verhaal van de IXe Olympiade* (Amsterdam 1994)
- Bottenburg, M. van, 'Verbreiding en onderscheiding', *In het spoor van de sport* (Haarlem 2000), 221-246
- Buis, A.J., *De Tijd. Geschiedenis van een krant*, (Amsterdam 1970)
- Buuren, W. van, Stevens, Th. (red.), *Sportgeschiedenis in Nederland* (Stichting de Sportwereld, 1998)
- Deuze, M., *Wat is journalistiek* (Amsterdam 2004)
- Emmenes, A. van, *Gouden voetbaljaren: een halve eeuw sportjournalistiek* (De Boekerij, 2002)
- Engels, M.J.A., *Honderd jaar sport: een historische documentatie over de sport en het sportleven gedurende een eeuw* (Strengholt, 1960)
- Ginneken, J. van, *De schepping van de wereld in het nieuws, de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan den Rijn 2002),
- Hans, D., 'Over sportjournalistiek' in Hans, D. (red.), *Het NVB-Boek. Gedenkboek bij het 40-jarig bestaan van den Nederlandschen Voetbalbond* (NVB, 1929)
- Hans, D., 'Sportjournalistiek' in Meerum Terwogt, A.H.M., Nijland, G.J., Lauer, L. (red.), *Nationaal Sportgedenkboek* (Koloniale Boek Centrale, 1927)
- Hemels, J.M.H.J., 'Sport en de invloed van de massamedia', in *Sportcahiers* (Den Bosch 1972), 6-25
- Hirschman, C.A.W., *NOC Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan 1912-1937* (NOC, 1937)
- Houter, F. den, Stempels, A. (red.), *Kijk in een jarige krant: NRC 125* (Nieuwe Rotterdamse Courant, 1969)
- Meerum Terwogt, H.A., 'Het Nederlandsch Olympisch Comité en de Pers', in *Nederlands Olympisch Comité, 1912-1937*, 277-283
- Mol, P.J., *In het spoor van de sport: hoofdlijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis* (Arcadia, 2000)
- Nieuwe Rotterdamse Courant*, 17 – 31 oktober 1927, 28 juli 1928 – 12 augustus 1928, 17 – 31 oktober 1928
- Nijland, G.J., 'Het handelsblad en de sport', *Een eeuw journalistiek, 1828 – 5 januari 1928* (Amsterdam 1928)

Peerenboom, K., 'De gezichten stonden strak, want de atleten gaven zich geheel. De sportjournalist en de Olympische Spelen van Amsterdam.' in Amerongen, M. van, Blokker, J.A., Arlman, H., Run, H.W.M. van (red.), *Luizen in de pels: 100 jaar journalistiek in Nederland* (Amsterdam 1984)

Heuvel, M. van, Poel, H. van der., *Sport in Nederland* (Tilburg 1999)

Schneider, M. en Hemels, J. *De Nederlandse krant, 1618-1978. Van 'nieuwstydinghe' tot dagblad* (Baarn, 1973)

Stokvis, R., 'Een genre in beweging. De ongemakkelijke verhouding tussen sport en journalistiek', in Bardoel, J., Wijfjes, H.B.M., Vree, F. van en Vos, Ch. (red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (Amsterdam 2002), 190-207

Stokvis, R., *Sport, publiek en media* (Amsterdam 2003)

De Telegraaf, 17 – 31 oktober 1927, 28 juli 1928 – 12 augustus 1928, 17 – 31 oktober 1928

De Tijd, 17 – 31 oktober 1927, 28 juli 1928 – 12 augustus 1928, 17 – 31 oktober 1928

Het Volk, 17 – 31 oktober 1927, 28 juli 1928 – 12 augustus 1928, 17 – 31 oktober 1928

Vree, F. van, 'Beroep: journalist, beeldvorming en professionalisering', Bardoel, J., Wijfjes, H.B.M., Vree, F. van en Vos, Ch. (red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (Amsterdam 2002), 154-167

Wijfjes, H.B.M., *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie* (Amsterdam, 2004)